

EUROOPASSE ÕPPIMA

2006

Tallinn 2006

Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove

Koostanud:

Karjäärinõustamise Teabekeskus

Kadri Eensalu

Katrin Mälksoo

Margit Rammo

Täname koostöö eest:

Epp Kirss – Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskus

Helen Põllo – YFU Eesti

Heleri Hermanson – Eures Eesti

Kaire Kroos – Europassi Eesti keskus

Liia Tüür – Eesti ENIC/NARIC keskus

Marvi Pulver – Tallinna Ülikool

Merike Sanglepp – Leonardo Eesti keskus

Mirjam Jänes – Euroopa Noored Eesti büroo

Märt Aro – Hariduse ja Arengu Keskus

Rita Melder – Välisministeerium, konsulaarosakond

Sirli Taniloo – Socrates Eesti büroo

Sten Rinne – BDG Grupp

Tatjana Doroško – Haridus- ja Teadusministeerium

Ursula Roosmaa – Briti Nõukogu

Ülle Übius – Tallinna Noorte Infokeskus

Erilised tänud Liiselile värvikate kommentaaride ning Helerile ja Katrinile vahvate fotode eest.

Trükk: Baltic Print & Banners

Kujundus: KUU

ISSN 1736-3950

Kui küsida väljaspool Eestit õppimas käinud noortelt, miks nad sinna läksid, on vastus enamasti üks: see on huvitav ja põnev. Nende noorte pilgud on säravamad, nende hoiakud väljendavad teatud sihikindlust, millest siinolijatel aimugi pole. Ja neil on selleks põhjust — nad on tõepoolest enesekindlamad!

Välismaale minek võib anda Su elule sootuks uue suuna. Sa tutvud uute kultuuride ja keeltega, kohtad uusi inimesi ning avardad oma silmaringi.

Välismaal elades saavad sellised mõisted nagu multikultuurilisus ja rahvusvahelise hoopis teistsuguse tähenduse. Kui kohtud inimestega, kellega Sul ei ole ühist kultuuritausta ega isegi ühist keelt, leiad endast lõpuks selle, mis meis kõikides, erilistes ja ainulaadsetes inimestes, on ühine. Kasvab eneseteadvus ja seeläbi muutub ellusuhtumine.

Uude keskkonda elama asumine on väga suur muutus. Seetõttu tasub ootamatute olukordade vältimiseks, ebameeldivustest ja pettumustest hoidumiseks end põhjalikult ette valmistada. Mõttele hoolega läbi, milliseid kogemusi Sa otsid, millisena näed selle kogemuse mõju oma edasisele elule ja püüdlustele, millised on sihid, millele välismaal omandatu-kogetu võiks lisaväärtust tuua?

Rända! Kaugele ja kauaks. Mida kaugemale sa lähed kodust seda sügavamale sa näed enda sisse. See on meditatsioon. Kas niimoodi nirvaanasse ka jõuab, ma veel ei tea. Kui sa oma plaanist tuttavatele räägid siis mõni võib öelda et kõik sinnapaika jätta ja aastaks ära minna on haige tegu. Ära kuula, sest nad ei tea millest nad räägivad. Madis, Euroopa Vabatahtlik teenistus.

Õppimise all ei mõelda juba ammu ainult koolipingis istudes teadmiste kogumist. Selle trükise eesmärgiks ongi tutvustada välismaal õppimist laiemalt — nii koolisüsteemis kui väljaspool seda.

Sellest trükisest leiad infot selle kohta:

- kuidas koguda infot välismaale õppima minemiseks;
- mille alusel leida just enda vajadustele ning ootustele vastav võimalus;

- kuidas leida võimalusi välisriigist saadava kogemuse rahastamiseks;
- millele pöörata tähelepanu võõras kultuuris viibides;
- kelle poole pöörduda abi ja nõu saamiseks.

Raamatu lõpust leiad viited erinevatele organisatsioonidele ja asutustele, mida ka tekstis on mainitud.

EUROOPASSE ÕPPIMA pidevalt täienev elektrooniline versioon asub karjääriplaneerimist ja kutsevalikut toetaval kodulehel RAJALEIDJA (www.rajaleidja.ee/euroopasse).

1.MILLEST ALUSTADA?

Õppimise eesmärgil välismaale minemine muutub eestlaste hulgas aasta-aastalt populaarsemaks. 2005. aasta sügisel konverentsi Sinu võimalused raames läbi viidud küsitlus näitas, et 82% vastanutest on kaalunud võimalust õpingute jätkamiseks välisriigis. Suurimateks probleemideks ning takistuseks peeti aga keelebarjääri ning hirmu iseseisva elu ees, kuid välja toodi ka rahalisi probleeme ning võõrast kultuuri. Kõik need probleemid on ületatavad, kui välismaale minekuks tõsiselt valmistuda.

Arvestades infoajastu info(üle)küllust, ei ole info leidmine enam keeruline, pigem valmistab raskusi selle hulgast olulise määratlemine. Ning lisaks õige info omamisele ja põhjalikule ettevalmistusele, peab välismaale mineja olema valmis erinevateks ootamatuteks olukordadeks.

Ei saa anda kindlat retsepti, mida võiks täht-tähelt järgida, kuid siiski on võimalik välja tuua üldised aspektid ning tegevuste järjekord, millele tuleb kindlasti tähelepanu pöörata. **Ettevalmistustega** on soovitatav alustada juba **aasta-poolteist enne** seda, kui plaanid välismaale minna.

Kõigepealt tutvu üldinfoga välismaale minemise kohta. Uuri, millised on võimalikud variandid (õppimine koolis või väljapool seda: praktika, vabatahtlik töö, keeleõpe, suvekursused jne). Seejärel kogu infot selle kohta, millised on konkreetsed võimalused ning kuidas Sul on püstitatud eesmärgid võimalik saavutada. Ning alles siis saad hakata mõtlema konkreetsete rahastusvõimaluste jms peale. Alljärgnevalt leiad mõningaid näpunäiteid, kuidas oma välismaiseid õpinguid võimalikult hästi ette valmistada.

Kui Sa pole kindel, et suudad mitu kuud või koguni aasta võõras riigis oma sõpradest ja lähedastest eemal elada ning õppida, võid alustada lühemaajaliste suvekoolide, konverentside, kursuste vms.

KUI SA POLE KINDEL, ET SUUDAD MITU KUUD VÕI KOGUNI AASTA VÕÕRAS RIIGIS OMA SÕPRADEST JA LÄHEDEST EEMAL ELADA NING ÕPPIDA, VÕID ALUSTADA LÜHEMAAJALISTE SUVEKOOLIDE, KONVERENTSIDE, KURSUSTE VMS.

1.1 Infoallikad

On loodud palju erinevaid **vahetus- ja toetusprogramme** ning **infovõrgustikke**, mille kaudu saad välismaale õppima asumiseks infot koguda.

Oma kooli õpetajad-õppejõud oskavad Sulle kindlasti jagada infot ka õpingute hilisema tunnustamise kohta.

Internetist infot otsides pea meeles: mida täpsemini on püstitatud eesmärk enne otsingu sooritamist, seda kergemini saad hinnata otsingu tulemuslikkust. Märksõnadena võid kasutada: välismaal õppimine, õppimine Euroopas, vahetusõpilane jne.

Kasutada võid ka fraasiotsingut, ümbritsedes otsisõnad jutumärkidega (nt “euroopasse õppima”). Kindlasti tasub tutvuda otsingu käigus leitud foorumitega ning lugeda võimalusel **välisriigis õppinute muljeid**. Ka käesolevast trükisest leiad mõningaid nõuandeid ning tarkuseteri, mida välismaal õppinud noored on pidanud oluliseks ka teistega jagada.

Jõudsin end enne ärasõitu viia kurssi kõige Inglismaad puudutavaga – lugesin erinevat kirjandust ja materjale selle riigi kohta, sain ka hulga väärtuslikku infot ühe inglase ja eestlaste käest, kes on elanud ja töötanud Inglismaal. Kohapeal selgus, et infost oli palju kasu, kuid alati on midagi, mis tuleb endal avastada. *Aet, 24*

**OTSINGUMOOTORITEST VÕID
KASUTADA NETI.EE, GOOGLE.COM,
DOGPILE.COM. INFOKESKUSES VÕID
ABI PALUDA KA VASTAVA KOOLITUSE
SAANUD TÖÖTAJALT.**

Otsingumootoritest võid kasutada neti.ee, google.com, dogpile.com. Infokeskuses võid abi paluda ka vastava koolituse saanud töötajalt.

On koostatud mitmeid **andmebaase**, mis sisaldavad põhjalikke ülevaateid erinevate välismaale minemise võimaluste kohta. Enamasti keskendub üks andmebaas siiski ühe konkreetse võimaluse põhjalikumale tutvustamisele. Kuid leidub ka selliseid, kuhu on kokku kogutud taustateave mitmete võimaluste kohta.

Kui oled otsingu sooritanud, võta endale mõni hetk mõtlemisaega ning analüüsi, milline leitud allikatest on antud infot vahendamiseks kõige usaldusväärsem. Et mitte sattuda väärinfole, püüa oma infoallika kohta võimalikult palju välja selgitada — kes on leitud veebilehe sisu eest vastutav (on see riiklik või kommertslehekülg), kas tegu on usaldusväärse asutuse kodulehega, kas autor on vastava valdkonna tunnustatud spetsialist jne.

Et saada info oleks usaldusväärne, on soovitatav kasutada kvaliteetseid allikaid, nt Euroopa Komisjoni poolt spetsiaalselt õpirände toetuseks loodud andmebaase PLOTEUS, Euroopa Noorteportaal.

Info saamiseks tasub kindlasti pöörduda ka **välisriikide esinduste, spetsiaalsete infokeskuste** ja teiste seotud organisatsioonide poole. Nimekirja sellistest asutustest leiad ka käesoleva trükise lõpust.

Leitud info põhjal vali välja võimalus, mis enim vastab sinu huvidele ja ootustele.

1.2 Võimalused välismaal õppimiseks

Millised on variandid õpingute jätkamiseks välisriigis, sõltub Sinu seniomandatud haridustasemest: gümnaasiumiõpilastel on ühed võimalused ja kutseõppeasutusest minnes teised, tudengitel aga hoopis kolmandad. Lisaks on pea igalt haridustasemelt võimalik minna vabatahtlikuna kogemusi koguma või võtta osa mõnest täienduskursusest.

Euroopa riikide haridussüsteemid erinevad üksteisest väga suurel määral. On oluline, et Sulle huvipakkuva välisriigi haridussüsteemi erisus võrreldes Eestiga ei saaks takistuseks haridustee jätkamisel. Haridussüsteemide kirjeldustega saad tutvuda nii PLOTEUSis kui Euroopa haridusinfo võrgustiku Eurydice lehel.

Kui sa tahad minna Euroopasse jätkama õpinguid **koolisüsteemis**, tutvu kõrgkooli või kutseõppeasutust valides põhjalikult huvipakkuva eriala õpetusega koolides, võrdle ning analüüsi. Vajadusel pöördu kirjaliku järelepärimisega kooli poole (nt semestrimaksu või majutusvõimaluste kohta ei olegi muul moel võimalik teavet saada). Pea meeles, et õppeasutuste brošüürides ja reklaamlehtedes ei pruugi olla piisavalt selgitusi kooli taseme ning muu olulise kohta.

ET SAADAV INFO OLEKS USALDUSVÄÄRNE, ON SOOVITAV KASUTADA KVALITEETSEID ALLIKAID, NT EUROOPA KOMISJONI POOLT SPETSIAALSELT ÕPIRÄNDE TOETUSEKS LOODUD ANDMEBAASE PLOTEUS, EUROOPA NOORTEPORTAAL.

EUROOPA RIIKIDE HARIDUSSÜSTEEMID ERINEVAD ÜKSTEISEST VÄGA SUUREL MÄÄRAL. ON OLULINE, ET SULLE HUVIPAKKUVA VÄLISRIIGI HARIDUSSÜSTEEMI ERISUS VÕRRELDES EESTIGA EI SAAKS TAKISTUSEKS HARIDUSTEE JÄTKAMISEL. HARIDUSSÜSTEEMIDE KIRJELDUSTEGA SAAD TUTVUDA NII PLOTEUSIS KUI EUROOPA HARIDUSINFO VÕRGUSTIKU EURYDICE LEHEL.

Olemasolevate vahetusprogrammide või oma kooli kaudu välismaale õppima minemine on tavaliselt lihtsaim viis. Sellisel juhul on tavaliselt kindlaks tehtud kooli ja eriala vastavus lubatud tasemele.

Muidugi võib juhtuda, et Sinu poolt soovitud eriala Eestis ei õpetata ning seepärast ei saa Sa ka oma õppeasutuse kaudu välismaale õppima minna. Sellisel juhul võid korraldada oma välismaale mineku **omal käel** ehk nn *free-mover'ina*. See variant eeldab Sinult endalt rohkem eeltööd ning asjaajamist, kuid kui Sul on piisavalt pealehakkamist, pole miski võimatu.

Sobiliku kooli leidmisel saavad Sind aidata ka sarnase eriala õppejõud, kellel on akadeemilisi suhteid kolleegidega välisriikides.

Omal käel minnes pead aga suurt tähelepanu pöörama koolitussüsteemidele ning lõpudokumentidele, eriti sellele, millistele töökohtadele konkreetse kooli diplom või kraad juurdepääsu annab. Kui tegu on välisriigi tunnustamata õppeasutusega või nt teisel kõrgharidusastmel sooritatud õppega, ei pruugita hiljem Eestis seda tunnustada. Sama võib juhtuda siis, kui kooli õppekava on akrediteeritud asjasse mittepuutuvate organisatsioonide, institutsioonide või ühingute poolt.

Õppisin pool aastat Austraalias, The University of New South Wales ülikoolis. Austraaliasse sõites ei uurinud ma põhjalikult sealsetes ülikoolides pakutavaid õppekavasid seoses oma erialaga ning seega valisin ülikooli, kus teisel aastal loeti aineid, mida Eestis loetakse neljandal aastal. Ülikool oli pigem teadusliku kui rakendusliku suunitlusega ning seega oli raske võõrkeeles oma eriala aineid õppida. Põhjalikum välisriikides pakutavate ülikoolide kavadega tutvumine ning õppekavade ühildamine ülikooli välissuhete osakonnas on vajalik sellelaadsete probleemide vältimiseks. *Ülle, Austraalia*

EUROOPAS TEGUTSEB EUROGUIDANCE-NIMELINE VÕRGUSTIK, MILLE ÜHEKS ÜLESANDEKS ON KOGUDA JA VAHENDADA ÕPIRÄNDEGA SEOTUD INFOT ERINEVATES EUROOPA RIIKIDES.

Euroopas tegutseb *Euroguidance*-nimeline võrgustik, mille üheks ülesandeks on koguda ja vahendada õpirändega seotud infot erinevates Euroopa riikides.

Näiteks Saksamaale tulles peab teadma, et sinne diplom on samaväärne, mõnel erialal isegi kõrgema väärtusega kui magistrikraad. *Liisel, Saksamaal*

Välismaal läbitud õppe **hilisema tunnustamise kord ja põhimõte** tuleb Sul endale selgeks teha juba enne välismaiste õpingute algust. Kindlasti sõlmi eelnevad kokkulepped ka oma kooli, õpetaja või õppeosakonnaga.

Kooli tasemega tutvumiseks peaksid pöörduma spetsiaalsete organisatsioonide poole.

Enamikes Euroopa riikides on asutatud keskused, mis tegelevad kõrgharidusele juurdepääsu võimaldavate ja kõrghariduskvalifikatsioonide (diplom, tunnistus, akadeemiline kraad, tiitel, nimetus, kutsekvalifikatsioon) hindamise ja võrdlemisega. Neid keskusi nimetatakse ENIC/NARIC-keskusteks (*National Academic Recognition Information Centre*).

ENIC/NARIC keskused annavad infot välisriikide kõrgharidussüsteemide ning kvalifikatsioonide kohta, tunnustamisotsuse teeb aga õppeasutus või tööandja.

**ENIC/NARIC KESKUSED
ANNAVAD INFOT VÄLISRIIKIDE
KÕRGHARIDUSSÜSTEEMIDE NING
KVALIFIKATSIOONIDE KOHTA,
TUNNUSTAMISOTSUSE TEEB AGA
ÕPPEASUTUS VÕI TÖÖANDJA.**

1.3 Rahastusvõimalused ja dokumendid

Alles siis, kui oled endale selgeks teinud, millised võimalused on hariduse täiendamiseks välismaal ja endale sobilikku variandi välja valinud, hangi **praktilist infot** rahastamise, majutuse, reisimise, viisade, elamisloa jms kohta.

Tavaliselt nõuab välismaal õppimine päris palju rahalisi vahendeid. Kui Sinu soov välismaale minna on kindel, ei pruugi rahapuudus olla ületamatuks takistuseks. Isegi kui isiklikud säästud ning rikkad vanemad puuduvad, leidub mitmesuguseid fonde ning muid asutusi, mis on nõus sponsoreerima heade õpitulemustega noori. Sinu õpinguid võivad toetada kohalik kool, vald, suuremad ümberkaudsed ettevõtted jne. Ühest allikast viis tuhat ja teisest kümme ning aastaga on raha koos. Mõningatel juhtudel võib Sind toetada ka riik, kus kavatsed oma õpinguid jätkata. Mõned vahetusorganisatsioonid pakuvad ka graafiku alusel osalusmaks tasumise või stipendiumi võimalust. Samuti on riiklikul tasandil sõlmitud mitmeid koostöölepinguid, mille alusel vahendatakse stipendiume.

Samas pea meeles, et välismaale minemine eeldab oskust hankida rahalisi vahendeid ja planeerida kulutusi. Ole ettevaatlik — sõltumata stipendiumi või laenu liigist, vastutad oma kulutuste eest vaid Sina ise!

Nõu ja infomaterjale saad üliõpilasvahetuse puhul küsida oma **kõrgkooli** välissuhete osakonnast. Kui tahad vahetusaastale minna **gümnaasiumist**, võiksid pöörduda otse vahetusprogramme pakkuvate organisatsioonide poole YFU Eesti, Tokkroos, Evmar. **Vabatahtliku teenistuse** puhul tasub lisainfot küsida sellega tegelevatelt organisatsioonidelt: MTÜ EstYES või Euroopa Noored Eesti büroolt.

Euroopasse õppima või tööle minnes on Sul palju abi **Europassi dokumentidest**. Europassi tunnusmärgi alla on koondunud olulisemad töö otsimiseks ning õppe- või koolitusprogrammidesse kandideerimiseks vajalikud dokumendid, mille vorm on kõikjal Euroopas ühesugune: Sa ei pea oma dokumente teise Euroopa riigi nõuete kohaselt ümber tegema.

Europassi raamistikku kuulub viis dokumenti:

- Europassi CV,
- Europass keelepass,
- Europass õpirände tunnistus,
- Europass kutsetunnistuse lisa ja
- Europassi diplomilisa.

Europassi keskused avati üle Euroopa mais 2005. Eesti Europassi Keskus asub Kutsequalifikatsiooni Sihtasutuse juures.

2. KOOLINOORTE VÕIMALUSED

Järjest rohkem kasutavad gümnaasiuminoored ka võimalust tutvuda eluga võõral maal vahetusaastal välismaa koolis. Gümnaasiumiõpilaste välismaale õppima minemist vahendavad Eestis mitmed organisatsioonid, kelle programme kasutades ongi see tihtipeale kõige lihtsam. Kui vastad nende poolt esitatud tingimustele, siis istu aga lennukisse ja sõida, suurem osa paberitest aetakse Sinu eest korda. Sina saad valida pakutavate maade hulgast endale sobivaima, koolide valik on küll reeglina piiritletud, kuid esineb ka erandeid.

Omäl käel välismaale õppima asuvad – nn *free-movers* – peavad nägema rohkem vaeva: sobiva kooli otsingud, dokumentide vormistamised, õppe- ja elukohta muretsemine jne tuleb korraldada ise. Siiski saavad siin nii kodukool kui ka vastuvõttev kool aidata. Selle kohta tasub kindlasti järele küsida. Kui vahetuslepingute puhul on tegemist kindlate koolidega, siis omäl käel õppima minekul on eeliseks see, et kooli, kuhu minna, saab ise valida.

Oma perega minnes on võõras riigis keskhariduse omandamine reeglina lihtsam: kui Sinul ja Su perel on elamisluba riigis pikaajaliseks viibimiseks, võetakse Sind vastu kohalike õpilastega samadel alustel.

Otsuse välisriigis läbitud gümnaasiumi-õpingute tunnustamise kohta Eestis teeb kooli õppenõukogu võrreldes välisriigis läbitud õpinguid Eesti õppekavaga. On suhteliselt vähetõenäoline, et välisriigis läbitud õpinguid Eestis üldse ei tunnustata, kuid vajalikuks võib osutuda näiteks individuaalse õppekava koostamine mõnes aines või ainevaldkonnas (vt ka lk 9 ENIC/NARIC).

**OTSUSE VÄLISRIIGIS LÄBITUD
GÜMNAASIUMIÕPINGUTE
TUNNUSTAMISE KOHTA EESTIS TEEB
KOOLI ÕPPENÕUKOGU VÕRRELDES
VÄLISRIIGIS LÄBITUD ÕPINGUID
EESTI ÕPPEKAVAGA.**

Kui plaanid välisriigis õppida keskkooli viimase aasta, siis tasub eelnevalt järele uurida, kas saadav tunnistus või diplom võimaldab juurdepääsu kõrgharidusele ka Eestis. Kui Sind huvitab gümnaasiumiõpe mõnel konkreetsel maal, tasub lisainfot küsida ka selle riigi saatkonnast või kultuuriesindusest Eestis.

Muidugi tuleb tähelepanu pöörata keeleoskusele, sest selleta on teise riigi keskharidussüsteemis praktiliselt võimatu õppida. Mõistlik oleks läbida intensiivsed keelekursused enne ärasõitu ja kui see ei õnnestu, siis kohe pärast kohalejõudmist (vt Nõuded keeleoskusele lk 31).

Õpi enne keelt ja loe kohalikke kirjanikke, kuula kohalikku muusikat ja võta kaasa ka Eestit tutvustavat 'nänni'. *Piret*

On olemas **Europassi keelepäss**, mis võimaldub Sul enda võõrkeeleoskusi ise hinnata. Kuna keeleoskuse hindamine käib läbi konkreetsete näidete, siis võib see olla oluliseks pilguheiduks oma reaalsele keeleoskusele. Näiteks võib Sul olla tunne, et oskad inglise keelt päris hästi, kuid kas oled võimeline end selles keeles kirjalikult väljendama tasemel, mis võimaldaks õpingud koolis? Europassi keelepäss saab iga soovija ära täita Internetis.

Tavapärase keskkaridust tõendava dokumendi kõrval saab mitmest Euroopa koolist taotleda ka rahvusvaheliselt ühtlustatud õppekava lõpetamisel antavat **International Baccalaureate (IB)** diplomit. See võib sobida näiteks siis, kui keeleoskus ei ole piisav tavapärasel haridussüsteemis õppimiseks. IB puhul ei ole probleemiks alustada õpinguid ühes riigis ja lõpetada hoopis teises, sest õppekava sisu ja struktuur on kõikjal maailmas ühesugused. Kuid samas peaksid arvestama sellega, et IB õpet pakuvad vaid erakoolid ning õppemaks võib seal olla tunduvalt kõrgem kui riigikoolis. Eestis pakub võimalust minna välisriiki IB diplomit taotlema firma **Evenor**. Nende poolt pakutav kaheaastane IB programm on mõeldud õpilastele vanuses 16 – 19.

Formaalharidussüsteemis või keelekursustel toimuvate õpingute kõrval on teadmisi võimalik hankida ning keeleoskust parandada ka **Euroopa Noored Eesti büroo** vahendusel. Alamprogrammide raames toetatakse 15 – 25 aastaste noorte noorsoovahetusi ja -kohtumisi ning võrgustikuprojekte.

Haridus- ja Teadusministeerium vahendab juba mitmendat aastat järjest keskkooliõpilastele stipendiumi, mis võimaldab õppida aasta Tai rahvusvahelises erakoolis *The Regent's School*.

YFU Eesti pakub võimalust õppida 24 riigis üle maailma. Vahetusprogrammid on kolme erineva kestusega: aasta-, semestri- ja suveprogrammid. Samuti on YFU Eesti valikus nn eriprogrammid (nt muusika). Vahetusõpilaseks saavad kandideerida 15 - 18 aastased noored.

YFU Eestis tegelevad Sinuga põhiliselt vabatahtlikud, kelleks enamasti on vahetusaastalt naasnud noored inimesed. See on kasulik, sest endised vahetusõpilased oskavad Su tähelepanu juhtida mitmesugustele probleemidele, millega reisi käigus võid kokku puutuda, ning oskavad jagada näpunäiteid, kuidas eluga võõral maal kiiremini kohaneda.

Õppimise maksumus on riigiti erinev, kuid arvestada tuleks 60 000 – 90 000 krooniga õppeaastaks. Osalemistasu alla ei lähe viisa tegemine, mõne maa puhul ka kooliõpikud.

Rootsis toimub juba gümnaasiumis valimine, mis eriala õppida. Valida on päris paljude ainete vahel loodusteadustest puutööni. Õppeainetest on olemas kohustuslikud ained, mida kõik peavad õppima ja siis veel vabaained. Ka need on kohustuslikud, aga sa saad ise valida hästi paljude ainete vahel. Näiteks on võimalik valida fotograafia, disaini, skulptuuri jne. *Mari-Liis, Rootsi*

OÜ-l Tokkroos on programm, mis võimaldab vanemate klasside õpilastel (vanuses 14 – 18 aastat) õppida välismaa koolides. Vahetusperioodi kestuseks on tavaliselt 3 – 11 kuud. Maksumus ulatub 80 000 – 110 000 krooni.

Evenor pakub keelereise, kultuurivahetusprogramme ning erinevaid laagreid lastele ning noortele juba alates 7. eluaastast. Keskkooliõpilased saavad Evenori kaudu omandada nii tavalise keskkooliõppimise kui *International Baccalaureate* mõnes nende poolt pakutud riigis. Elamine toimub reeglina kohalikes peredes.

Evmar pakub õpilasvahetusprogrammi Keskkooli aasta välismaal noortele vanuses 15 – 18 eluaastat. Valida on 16 erineva sihtriigi ja nelja erineva õppekeele vahel. Osaleja saab valida ühe semestri ja terve õppeaasta vahel. Programmi konsultandid aitavad välja valida sobiliku maa ning testivad ka vajalikku keeletaset. Kandideerimisel arvestatakse nii õpitulemusi, keeletaset kui motivatsioonikirja. Programmi hinnad algavad 47 000 kroonist.

Briti Nõukogu kaudu on keskkooliõpilastel võimalus taotleda aastast stipendiumi õpinguteks Ühendkuningriigis, eelduseks on väga hea inglise keele oskus (*vt täpsemalt ptk Finantsküsimused, lk 41*).

2.1 (Keele)praktika üldhariduskoolist

Mõned üldhariduskoolid pakuvad oma õpilastele võimalust nädal või paar viibida mõne sõpruskooli juures välisriigis. Näiteks korraldavad süvakeeleõppega üldhariduskoolid oma õpilastele lühikesi keelepraktikareise välisriikidesse. Klassi keelepraktika kestab tavaliselt 1 – 5 nädalat. Mõnel pool pakutakse parimatele õpilastele võimalust õppida ühe õppeaasta jooksul mõnes sõpruskoolis. Valdavalt toimub reis omafinantseerimisel, kuid välisriigis viibides elatakse tavaliselt kohalikus peres.

Lisaks aastasele õppele välisriigis on koolinoortel võimalus osaleda keelepraktika eesmärgil ka suvistes noortelaagrites ja rahvusvahelistes projektides. Neid vahendab näiteks noorteühendus **EstYES**. Keelereise korraldab firma **EF Eesti**, kelle programmide kaudu võivad umbes kolmeks nädalaks välisriiki keelt õppima minna noored alates 10. eluaastast.

Olen siin nüüd olnud 4 kuud- väga hea enesetunne on. Tunnen, et arenen kogu aeg. Küll keeleliselt, küll vaimset. Siin nii erinevaid inimesi ja mingil hetkel satud jälle uue inimesega kokku. Raske oleks leida paremat kohta, kus õppida tundma erinevate rahvuste tavasid, traditsioone, kui siin. Mis ühel maal on viisakas, võib teisest kohast tähendada midagi absoluutselt sobimatut. *Noortelaager Ühendkuningriigis*

Aktiivsetel ettevõtlusest huvitatud õpilastel on võimalik **Junior Achievement Arengufondi** (JAAF) kaudu osaleda ettevõtlushariduse messidel välisriikides. Igal aastal korraldab JAAF õpilasfirmade laatu ja kevadel selgitatakse võistlustel Eesti parim õpilasfirma, kes esindab Eestit Euroopa õpilasfirmade võistlusel. JAAF on loonud õpilasfirmade programmi, mille kohta oskab Sulle kindlasti põhjalikumalt rääkida Sinu õpetaja. Õpilasfirmadel on võimalus osaleda

ka Euroopa õpilasfirmade laatadel. Täpsemat infot leiad JAAF kodulehelt.

On erafirmasid, kes pakuvad keskkoolinoortele võimalusi osaleda näiteks suvistes noortelaagrites keelepraktika eesmärgil. Taolist võimalust pakub näiteks noorteühendus **EstYES** oma rahvusvaheliste projektide ja laagritega.

3. ÕPPIMINE KUTSEKOO LIS

Välismaal kutsehariduse omandamiseks on kaks võimalust: kas läbida välisriigis terve kursus või ainult osa sellest. Mõlemal juhul tekib teatud raskusi, sest Euroopa kutseharidussüsteemid on üksteisest väga erinevad.

Mõnes riigis peavad noored enne kutseõppe alustamist saama kohustusliku keskhariduse, teisel maal võib aga kutsehariduse saada keskhariduse osana. Erineb ka kutseoskuste omandamise viis — see võib toimuda täies ulatuses töökohal või osaliselt ka õppeasutuses. Näiteks Taanis ja Saksamaal on kutseharidus üles ehitatud nõnda, et koolitus toimub nii õppeasutuses kui ka töökeskkonnas.

Oluline on teada, et **kutseõppega omandatav kvalifikatsioon on Euroopa riikides väga harva identne**, isegi kui tegemist on samade tööülesannetega või sama ametinimetusega. Näiteks Taani müüri laduja amet vastab Ühendkuningriigis neljale erinevale ametile.

Reeglina toimub kutsehariduse omandamine kohaliku maa keeles, mõnikord leidub seal ka võimalusi keelekursuste läbimiseks.

Kui soovid, et Sinu välismaal läbitud koolitust tunnustataks ka kodumaiste õpingute osana, tuleb selles eelnevalt oma õppeasutuses kokku leppida. Eeldus on, et õpe välisriigis toimub samal haridustasemel mis Eestis.

Pea meeles, et välismaal omandatud ühe- või kaheaastane kutseharidus ei pruugi meie haridussüsteemis ja ka tööandja silmis olla iga kord piisavalt aktsepteeritav, hoopis rohkem hinnatakse välismaal saadud praktikakogemust.

Paljudes Euroopa riikides saab koos kutsekooli lõputunnistusega ka kutsetunnistuse. Sellisel juhul uuri kindlasti ka **Europassi kutsetunnistuse lisa** kohta. Kutsetunnistuse lisa on dokument, mis on täienduseks kutsetunnistuse originaalile. See ei asenda kutse kohta väljastatud originaaldokumenti, vaid teeb kutsetunnistuse kergemini mõisteta- vaks: annab täiendavat infot kutseoskuste, kutsetunnistuse omaniku võimalike töökohtade, kutsetunnistuse väljaandja, hindamise aluste jms kohta. Europassi kutsetunnistuse lisa ei ole personaalne dokument ja paljudes Euroopa riikides on kutsetunnistuse lisad vabalt Internetis kättesaadavad. Kutsetunnistuse lisa on väga

**KUI SOOVID, ET SINU
VÄLISMAAL LÄBITUD KOOLITUST
TUNNUSTATAKS KA KODUMAISTE
ÕPINGUTE OSANA, TULEB SELLES
EELNEVALT OMA ÕPPEASUTUSES
KOKKU LEPPIDA.**

oluline ka juhul, kui Sul on juba Eestis väljastatud kutsetunnistus ja Sa soovid välismaal tööd leida.

3.1 Praktika kutsekoolist

Kui kogu kutsekoolitusprogrammi läbimine on välismaal mõnevõrra keeruline, siis koolituse praktilise osaga tavaliselt nii suuri takistusi ei teki. Tööpraktika sooritamiseks välisriigis on mitmeid võimalusi. Võid minna omal käel või kooli kaudu kas vahetusprogrammi raames või sõpruskooli abiga.

Kui oled otsustanud, et tahad oma kohustusliku tööpraktika sooritada välisriigis, siis

- Mõttele järel, **kas Su keeleoskus on piisav**, kaasa arvatud erialane terminoloogia. Kui kahtled, siis ära sellepärast veel loobu — olulisim on siiski suhtlemisjulgus! Pealegi saad veel enne minekut keelt iseseisvalt õppida või läbida intensiivkursused. Keelekursusi korraldavad mitmed õppeasutused ja firmad (vt ka *Europassi keelemapi infot lk 33*).
- Pea meeles, et **tööandjad ei pruugi Sinu välismaal sooritatud tööpraktikat automaatselt tunnustada**. Kvalifikatsioonide tunnustamise kohta saad infot Kutsekojast või Europassi Keskusest, kuid tunnustada saab Sinu praktikat ikkagi õppeasutus.

Leedu köögis on palju tummiseid, et mitte öelda nätskeid toite. Kõiki toite serveeriti lihtsalt, ei mingit toretsevat garneeringut. Erandiks olid banketilauad, mis olid seda uhkemad. Saime põnevaid ideid nii suupistete valmistamise kui nende väljapaneku kohta. *Margit, kokapraktikal Klaipedas*

Tööpraktika sooritamine välismaal võib olla küllaltki kulukas. Peale elamiskulude (mis on kindlasti suuremad kui Eestis) tuleb arvestada veel reisikulude ja kindlustusega, kuid töö eest saadav tasu võib olla väiksem palgast, mida sama töö eest makstakse meil. Mõnedes riikides ei maksta lühiajalise praktika eest üldse tasu. Mõnel pool on vaja praktika sooritamisel ettevõtte juures ka töölooba. Uuri seda kindlasti enne minekut.

Kui oled aga kindlalt otsustanud välismaale minna, tuleb Sul lihtsalt otsida äraelamiseks piisavalt vahendeid — saadavad kogemused on seda kindlasti väärt.

Stipendiumi või toetust on võimalik taotleda nt fondidelt ja/või programmilt. Mõni neist võib olla seotud Sinu kooli või õpitava erialaga. Leidub palju mitmesuguseid stipendiume ja laene, mis on mõeldud kas õpinguteks konkreetses õppeasutuses, kindlate erialade omandamiseks, teatud piirkondadest või teatud sotsiaalsesse klassi kuuluvatele inimestele. Uuri kindlasti seda, kas tegu on keskhariduse järgse õppega, vastasel korral ei ole Sul võimalik Eestist õppelaenu taotleda.

Kõikvõimalike stipendiumide leidmine ja nende taotlemine on pikk ja keerukas protseduur, seega pead asjaajamist alustama **vähemalt aasta enne** seda, kui soovid välismaal praktikale asuda. Üpris tõenäoline, et tuleb kirjutada üsna mitmeid taotlusi, aga kui Su püüdlused lõpuks vilja kannavad, tasub see vaev ennast kuhjaga ära.

Alusta info kogumisega **oma koolist**, abi võid saada ka selle **riigi saatkonna infokeskusest**, kuhu minna soovid. Sealt osatakse Sind kindlasti edasi suunata konkreetsete organisatsioonide poole. Kasu võib olla ka Eesti koolide või ettevõtete poole pöördumisest.

Kui Su kool organiseerib koos mõne Euroopa riigiga **vahetusprojekti**, mis sisaldab ka erialast tööprikatit või õppimist välisriigi õppeasutuses, võib kool taotleda ühe osa projektikulude finantseerimist mõnest Euroopa Liidu haridusprogrammist — nt **Leonardo da Vinci**, mille toetusel saavad kutsekoolide õpilased välisriigis praktiseerida kolmest nädalast üheksa kuuni.

Leonardo da Vinci praktikandivahetuses võivad osaleda rakenduserialade tudengid või kutsekoolide õpilased nii riiklikest kui ka eraõppeasutustest. Praktikandid täiendavad välismaal töötades õpitud oskusi, õpivad tundma kaasaegseid tehnoloogilisi lahendusi ja uusi töömeetodeid. Lisaks võivad praktikandid täiendada välismaal viibides oma teoreetilisi teadmisi, kuid peamiseks tegevuseks peab siiski jääma tööprikatika.

Kõige olulisem, mida praktikal õppisin, oli julgus minna tundmatusse kohta, teha asju teistmoodi ja mitte karta eksida, mitte karta läbikukkumist. Margit, kokaprikatikal KlaipeDas

Programm võimaldab ka keelelist ja kultuurilist ettevalmistust, mille sihiks on valmistada noored ette tööks uues kultuurikontekstis. Ettevalmistus toimub kas kodu- või välismaal ja selleks saab taotleda eraldi toetust.

Praktikale saadetakse rühmi (rühmas 3 – 10 inimest) ja töö toimub individuaalselt erinevates avaliku või erasektori ettevõtetes ja organisatsioonides. Projekti kestus on üldjuhul 3 – 12 kuud. Ettevõtte praktikandile palka ei maksa, sest elamisega seotud kulud katab Leonardo programmi stipendium. Kokkuleppel võib ettevõtte praktikandile maksta taskuraha või pakkuda muid soodustusi.

Selleks, et välismaal omandatud oskused ja teadmised ka korrektselt kirja läheksid, tasub

taotleda **Europassi õpirände tunnistus**, mis on üheks viiest Europassi dokumendist. Läbi selle dokumendi on võimalik kajastada õpinguid või koolitusi Euroopas, millest inimene on osa võtnud väljaspool oma elukohariiki. See võib hõlmata näiteks praktikat ettevõtetes, semestripikkust õpet või muud haridus- ja koolituselast kogemust. Europassi õpirände tunnistuse eeliseks on see, et lisaks õppetulemustele on seal võimalik kajastada ka kogemusi ja oskusi, mis saadud väljaspool klassiruumi, näiteks praktika käigus.

**ET ÕPIRÄNDE TUNNISTUST
VORMISTADA, PEAB ÕPILAST ESINDAV
ORGANISATSIION VÕTMA ÜHENDUST
EESTI EUROPASSI KESKUSEGA, KUST
TA SAAB EUROPASSI ÕPIRÄNDE
TUNNISTUSE VORMI JA SELLE
TÄITMISE JUHENDI.**

Et õpirände tunnistust vormistada, peab õpilast esindav organisatsioon (näiteks Sinu kooli vahetusprogrammide koordinaator) võtma ühendust Eesti Europassi Keskusega, kust ta saab Europassi õpirände tunnistuse vormi ja selle täitmise juhendi. Dokumendi täitmisel osaleb lisaks lähetavale organisatsioonile ka vastuvõttev organisatsioon. Eestis tegeleb kutsetunnistuste lisadega Kutsekoda ja Europassi Keskus.

4. ÕPPIMINE KÕRGKOO LIS

Välismaal saad läbida nii kogu kõrgkoolistudiumi kui ka ainult osa sellest — seega õppida kas vahetustudengina või külalisüliõpilasena. Kõige levinum on variant, kui välismaal tudeeritakse paar semestrit kodumaiste kõrgkooliõpingute osana. Tavaliselt pead Sa olema oma kodukõrgkoolis läbinud vähemalt ühe kursuse, enamasti aga rohkem. Täpsemat infot saad juba konkreetsest kõrgkoolist — enamik neist on **välisüliõpilaste nõustamiseks** loonud **spetsiaalsed osakonnad**, kust saab küsida täpset infot kursuste, registreerimisdokumentide jms kohta.

Kuigi minna võid juba teisel kursusel, on stipendiumi saamise võimalused paremad õpingute lõppstaadiumis.

Tuleb meeles pidada, et **ainepunktide ülekandmine ei toimu alati automaatselt**, mistõttu paar semestrit välismaal võib mõnikord tähendada kõrgkooli lõpetamise edasilükkumist.

Sõlmi oma kodukõrgkooliga eelnevalt kokkulepe (nn *Learning Agreement*), milliseid aineid ja millises mahus välisülikooli juures õpid, siis toimub õppeainete ülekandmine lihtsamalt. Sellekohast abi saad samuti oma ülikooli välissuhete osakonnast.

**SÕLMI OMA KODUKÕRGKOO LIGA
EELNEVALT KOKKULEPE (NN
LEARNING AGREEMENT),
MILLISEID AINEID JA MILLISES
MAHUS VÄLISÜL IKOOLI JUURES
ÕPID, SIIS TOIMUB ÕPPEAINETE
ÜLEKANDMINE LIHTSAMALT.**

Mõned ülikoolid pakuvad võimalust omandada lisaks koduülikooli diplomile ka diplom välisülikoolist nominaalse õppeaja jooksul. Süsteem baseerub ainepunktide täielikul tunnustamisel kahe ülikooli vahel. Et sellist **topeltdiplomit** saada, peab tudeng tavaliselt veetma välisülikoolis viimase õppeaasta, millest ühel semestril kuulatakse loenguid ning teisel semestril kirjutatakse ja kaitstakse bakalaureusetöö.

Kõrgkooli on võimalik minna välismaale õppima ka omal käel ehk nn *free mover'ina*. Sellisel juhul pead muidugi ise rohkem vaeva nägema: sobiva kõrgkooli otsingud, dokumentide vormistamised, õppe- ja elukoha muretsemine jne tuleb korraldada ise. Plussiks on siinjuures kindlasti see, et kui vahetuslepingute puhul on tegemist kindlate kõrgkoolidega, siis omal käel õppima minekul on eeliseks see, et kõrgkooli saab valida ise. Siiski saavad siin nii kodukõrgkooli kui vastuvõtva kõrgkooli välissuhete osakonnad aidata. Selle kohta tasub kindlasti järele küsida.

Kui omapäi õppima minekuks soovitakse kandideerida mõnele stipendiumile, tuleb silmas pidades, et enamasti on stipendiumiprogrammid mõeldud õpinguteks mõnes kindlas riigis (sobiva kõrgkooli saab ise valida) või mõnes konkreetses õppeasutuses (vt täpsemalt *ptk Finantsküsimused lk 36*).

Sinu võimalused taotleda stipendiume välisriigis õppimiseks on reeglina seda suuremad, mida kõrgemal kursusel oma kodukõrgkoolis õpid.

Esmakursuslastel on võimalik peamiselt valida suvekursuste, Eesti Üliõpilaste Toetusfondi, Rotalia fondi või Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu stipendiumide vahel. Lisaks tasub pöörduda ka Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu poole, sest ka nemad koguvad ning vahendavad infot pakutavate stipendiumide kohta.

Alates teisest kursusest on võimalik taotleda Erasmus-stipendiumi ning kolmandal ja neljandal kursusel on tänu kõrgkoolide- ning riikidevahelistele koostöölepingutele võimalused veelgi laiemad. **Magistrantuuris ning doktorantuuris** õppides lisanduvad veel mitmete nimeliste ning erastipendiumide taotlemise võimalused (vt täpsemalt *ptk Finantsküsimused lk 36*).

Põhjusi, miks otsustatakse välismaal läbida kogu kõrgkoolistudium, on mitmeid. Võib juhtuda, et sind paeluvat eriala pole võimalik kodumaal õppida või on õpilaskohtade arv piiratud. Enne kui otsustad läbida kogu kõrgkooliõppe välisriigis, peaksid siiski järele uurima, **kas seal omandatud kvalifikatsioon võimaldab leida rakendust ka Eesti tööturul.**

Kui lähed välismaale taotlema oma teist akadeemilist kraadi, näiteks otsustad pärast Eestis läbitud bakalaureuse programmi astuda magistriõppesse mõnes teises riigis, tasub kindlasti Eestis lõpetatud kõrgkoolist kaasa võtta inglisekeelne akadeemiline õiend ehk *Diploma Supplement*. Eestis saavad kõik magistri ja doktoriõppe lõpetajad *Diploma Supplementi* automaatselt ja soovi korral väljastavad kõrgkoolid selle dokumendi ka kõigile bakalaureuse õppe lõpetajatele. Lisaks läbitud ainetele ja saadud tulemustele on *Diploma Supplementi* oluliseks osaks kohaliku, ehk siis Eesti haridussüsteemi kirjeldus.

KUI OLED LÄBINUD TERVE KRAADIÕPPE MÕNES TEISES EUROOPA RIIGIS, KÜSI OMA KÕRGGKOLIST ENDALE KAASA KINDLASTI DIPLOMA SUPPLEMENT.

Kui oled läbinud terve kraadiõppe mõnes teises Euroopa riigis, küsi oma kõrgkoolist endale kaasa kindlasti *Diploma Supplement*.

Kui lähed välisriigi kõrgkooli õppima omal käel, peaksid esmalt välja valima ühe või mitu kõrgkooli, kus on sulle huvipakkuvaid kursusi. Saamaks detailsemat infot õppekavade, sisseastumisprotseduuride, valikukriteeriumide, õppemaksu, majutuse

jms kohta, peaksid kirjutama otse valitud kõrgkoolile või instituudile. Kuid vähemalt mõnele küsimustele leiab vastuse ka lähemalt (*vt täpsemalt ptk Kuidas otsida infot lk 6*).

Tingimuste uurimist alusta kindlasti **vähemalt aasta enne õpingute algust**. Juhuks, kui esimesena valitud kõrgkool Sulle mingil põhjusel ei sobi, tuleks välja otsida ka alternatiivseid võimalusi.

Omapäi õppima minemisel tuleb ka sellega arvestada, et Sinu staatus on sama mis teistel kohalikel üliõpilastel, seega eksamitel keeleprobleemide tõttu allahindlust enamasti ei tehta. *Liisel, Saksamaal*

Täiendkursuste, suvekoolide, keelelaagrite jms kohta saab kõige täpsemat ning ajakohasemat infot kõrgkoolide kodulehekülgedelt.

4.1 Praktika kõrgkoolist

Tudengitele välismaise praktika ja õppimise vahendamise tegelevad mitmed rahvusvahelised organisatsioonid — näiteks AIESEC (*Association Internationale des Étudiants en Sciences Économiques et Commerciales*), BEST (*Board of European Students of Technology*) ja IAESTE (*International Association for the Exchange of Students for Technical Experience*). Need organisatsioonid vahendavad välispraktika võimalusi äri- ja majanduseriala (AIESEC) ning tehniliste erialade tudengitele (IAESTE, BEST). Praktika kestvus võib ulatuda viiest nädalast kahe aastani.

Mõnel pool on praktika sooritamisel ettevõtte juures vaja ka tööluba. Uuri seda kindlasti enne minekut.

IAESTE praktikakohale võivad kandideerida Eesti kõrgkoolides õppivad vähemalt teise kursuse tehnikatudengid.

IAESTE-l on praktikakohad tööstuses, kaubanduses, uurimisasutustes, valitsusasutustes, riigiettevõtetes, laboratooriumides ja akadeemilistes asutustes ning hõlmavad väga laia erialavalikut (va meditsiin ja õigusteadus). Tavaliselt on IAESTE praktika suvekuudel pikkusega kaheksa kuni 12 nädalat, kuid võimalikud on ka teised ajavahemikud.

IAESTE on esindatud 81 riigis üle kogu maailma. Teoreetiliselt võivad ka Eesti tudengid minna praktikale ükskõik millisesse nendest, tegelikkuses praktiseerivad enamus Eesti tudengitest siiski Euroopa riikides. Iga aasta alguses korraldab IAESTE Eesti konkursi välisfirmade praktikakohtadele. Selle tulemusena valitakse igale praktikakohale sobivaim Eesti tudeng ja tema andmed saadetakse välisfirmasse juba lõpliku sobivuse kinnitamiseks. Kui firma vastus on positiivne, sõidabki tudeng praktikale.

AIIESEC on rahvusvaheline üliõpilasorganisatsioon, mis tegeleb noorte arendamisega läbi juhtimis- ja rahvusvahelise kogemuse. AIIESECi praktikale kandideerimiseks pead olema kuni 35 aastane AIIESECiga liitunud noor, valdama väga hästi inglise keelt (või mõnda teist võõrkeelt), omama kõrgharidust (või õppima ülikooli viimasel kursusel), pead olema võimeline ise kandma reisikulud sihtriiki ja Eestisse tagasi ning elamiskulud sihtriigis kuni esimese palga laekumiseni. Valdakonnad, milles praktikat pakutakse, on järgmised: majandus, sotsiaalala, tehnoloogia ning haridus. Soovijate hulgast valitakse praktikandid vestluse käigus ning kui osutud valituks, avaneb Sul võimalus läbi AIIESECi andmebaasi endale praktikakoht leida.

BEST on üleeuroopaline tehnikatudentide ühendus, mille töö on korraldatud tudengite endi poolt. BEST pakub tehnikatudentidele võimalust tasuta osa võtta lühiajalistest akadeemilistest kursustest ligi 70 ülikooli juures, vahendab praktika- ja töökohti Euroopa suurfirmadesse läbi virtuaalse karjäärikeskuse ning annab oma panuse Euroopa tehnikahariduse arengusse kaasates tudengeid Euroopa Liidu hariduspoliitika väljatöötamisse.

Socrates Eesti büroo vahendab Eestisse Euroopa Liidu hariduskoostööprogrammi SOCRATES, mille üks osa on koolihariduse allprogramm Comenius (Comenius 2.2). Comenius pakub pedagogikaüliõpilastele võimalust tutvuda õpetajatöö sisulise ja korraldusliku küljega Euroopa riikides. Õpingud peavad toimuma mõnes Comenius 2.1 projekti(de)s osalevas õppeasutuses. Toetust võimaldatakse kuni 10nädalase praktika- ja õppeperioodi veetmiseks mõnel programmis Socrates osaleval maal ja see katab reisikulud ning osaliselt ka elamiskulud välisriigis. Täpne summa sõltub koolituse kestusest ja toimumise kohast. Kandideerimistaotlus tuleb esitada oma õppeasutuse kaudu ja valiku teebki kõrgkool, kus kandidaat õpib. Täpsem info ja taotluste esitamise tähtajad on saadaval Socrates Eesti büroo kodulehel.

Programm Comenius pakub praktikavõimalust ka üliõpilastele, kes õpivad võõrkeeleõpetajateks.

Keeleõpetaja-praktikant veedab 3 – 8 kuud mõne programmis osaleva maa vastuvõtjakoolis (või täiskasvanute koolitusega tegelevas asutuses). Tavaliselt toimub praktika kas riigis, kus üks ametlikest keeltest on keel, mida praktikant edaspidi õpetama asub, või riigis, kus üks ametlikest keeltest on mõni Euroopa Liidu vähekasutatav ja vähemõpitav keel.

Küllap on vist paljud tudengid peale ebaõnnestunud päeva mõtisklenud teemal „milleks see kõik?“ Kooli poolelijätmine on arvatavasti esimene asi, mis mõtetest läbi käib. Paralleelselt tuupimisega otsitakse motivatsiooniallikat,

et õppimine jälle rahuldust pakuks. Tihti peale kuivad teooriateadmised ei ole piisavalt

õppima innustavad, kui puudub praktika. Ühel hetkel ollakse murdepunktis, kus algab teotahtelise tudengi sisemine lagunemine. Valgustuseks sellel teel võib saada praktika, mis annab reaalse töökogemuse ja mis veel tähtsam – annab konkreetsema ettekujutuse sihist, mille poole pürgida. Kui lisada siia veel välismaine keskkond, mis on justkui värskendav kevadine suplus jahedas vees, siis saame kokku omamoodi nähtuse, mis avardab silmaringi ja aitab avastada ennast ja oma õppeainet. *Jürgen, materjaliteaduste tudengina praktikal Belgias*

Praktikakohale Euroopa Komisjoni juurde võid kandideerida juhul, kui oled ülikooli juba lõpetanud. Igal aastal kuulutatakse välja kaks 5kuulist praktikaperioodi, mis algavad vastavalt 1. märtsil ja 1. oktoobril. Selle perioodi vältel on Sul võimalus omandada töökogemust ühes Euroopa Komisjoni (EK) osakonnas.

Praktikantide tegevuste üksikasjalikku kirjeldust on siinkohal raske välja tuua, kuid peamiselt on tegu info kogumise ja dokumenteerimisega, töögruppide organiseerimisega jms. Kuna EK saab ligikaudu 600 praktikakohale igal aastal 7 000-9 000 sooviavaldust, on ankeetide täitmise juures ülioluline korrektsus, et mõne näpuvea tõttu mitte välja jääda. Täpsemat infot saab Euroopa Komisjoni praktika osakonnast (*Traineeship office*).

Praktika Läänemeremaade Nõukogu sekretariaadis pakub politoloogia, õigus- ja majandusteaduse eriala kraadiõppuritele võimalust omandada praktilist kogemust rahvusvahelise töö valdkonnas. Praktika kestvus on 3 kuud. Võimaldatakse väike stipendium tingimusel, et üliõpilane katab oma majutuskulud ise.

On **erafirmasid**, kes vahendavad huvilisi välisriiki praktikale. Uurida võiksid näiteks Evmar Agentuuri pakkumisi, kuid pea alati meeles, et ka erafirmade poolt pakutava praktika tunnustamise osas pead olema jõudnud selgusele enne minekut.

Evmar pakub erialase praktika programmi, mille raames saab minna praktikale Ameerika või Euroopa suurfirmadesse 1 – 18 kuuks, et omandada erialased praktilised töökogemused välismaa firmas, rakendada oma teadmisi praktikas ning saada uusi teadmisi ja oskusi väliskolleegidelt.

Kõikide nende programmide raames toimunud praktikate kohta, mis on leidnud aset Euroopa piires, on võimalik väljastada **Europassi õpirände tunnistus**.

Selleks võta ühendust organisatsiooniga, kes Sind välismaale lähetaab ning palu neil kontakteeruda Eesti Europassi Keskusega.

KÕIKIDE NENDE PROGRAMMIDE RAAMES TOIMUNUD PRAKTIKATE KOHTA, MIS ON LEIDNUD ASET EUROOPA PIIRES, ON VÕIMALIK VÄLJASTADA EUROPASSI ÕPIRÄNDE TUNNISTUS.

5. ÕPPIMINE VÄLJASPOOL KOOI

5.1 Vabatahtlik töö

Lisaks välismaalõppimisele (formaalharidussüsteemis), töötamisele ja lihtsalt reisimisele on igati arvestatavaks alternatiiviks tõusnud vabatahtlik tegevus, **vabatahtlik töö**. Tegemist on omamoodi kombinatsiooniga õppimisest ja töötamisest, mis pakub head võimalust panna ennast proovile sootuks erinevates tegevusvaldkondades. Sageli kaasneb vabatahtliku tööga ka täiendav koolitus ja väljaõpe, et omandatavad kogemused oleksid võimalikult mitmekesised ja täisväärtuslikud.

Vabatahtlik teenistus hõlmab endas mitmeid igale väliskogemusele omaseid tunnuseid — kogeda elu teises kultuurikontekstis, õppida ja praktiseerida võõrkeeli, tulla toime iseseisva eluga, eemalduda oma igapäevasest rutiinist jne. Lisaks pakub vabatahtlik tegevus võimalust saada uusi töökogemusi, õppida tundma mittetulunduslikku sektorit ja selle eripära ning anda oma panus ühiskonna arengusse.

NAGU VABATAHTLIKU TÖÖ NIMIGI ÜTLEB, ON TEGEVUS VABATAHTLIK NING PALKA SELLE EEST EI MAKSTA.

Nagu vabatahtliku töö nimigi ütleb, on tegevus vabatahtlik ning palka selle eest ei maksta.

Mõned programmid ja organisatsioonid katavad kõik vabatahtlikuga seotud kulud (reisi-, majutus-, toitlustuskulud jms) ning maksavad ka sümboolset **taskuraha** nagu nt Euroopa Liidu haridusprogrammi Euroopa Noored raames tegutsev Euroopa Vabatahtlik Teenistus. Kuid mitmete programmide puhul pead ka ise arvestama teatud kulutustega (nt reisi- ja kindlustuskulu, osalusmaks vms).

Mõned programmid ja organisatsioonid katavad kõik vabatahtlikuga seotud kulud

Väga oluline on otsustada, mis tüüpi tööd Sa teha tahaksid. Loomulikult seavad olemasolevad programmid oma piirangud, kuid esmalt tasub siiski lähtuda oma tegelikest eelistusest. Üheks heaks võimaluseks selles küsimuses vastuseid leida on

Eestis mõne organisatsiooni või ühenduse tegevuses kaasa lüüa.

VANUSELISED PIIRANGUD VÕI OOTUSED VARASEMA TÖÖKOGEMUSE JA HARIDUSE OSAS ON PROGRAMMITI JA ORGANISATSIOONITI ERINEV, MISTÕTTU TASUB SEE OTSINGUTE ALGUSES VARAKULT SELGEKS TEHA.

Vanuselised piirangud või ootused varasema töökogemuse ja hariduse osas on programmiti ja organisatsiooniti erinev, mistõttu tasub see otsingute alguses varakult selgeks teha.

Vabatahtliku teenistuse kestus oleneb programmist või organisatsioonist, millega Sa koostööd teed. See võib lühiajalise vabatahtliku teenistuse korral olla **kuni kolm kuud**, pikemaajaline vabatahtlik teenistus võib olla aga ajavahemikus kolm kuud **kuni aasta** või isegi rohkem. Mõtle hoolega läbi, millise kestusega kogemus Sinu jaoks sobivaim oleks.

Lühiajalised vabatahtliku teenistuse projektid toimuvad sageli pigem töölaagri vormis — samaaegselt on kaasatud mitmeid vabatahtlikke, kes töötavad mõne konkreetse projekti kallal (nt laste mänguväljaku ehitamine või mõne maa-ala heakorrastamine).

Ka **pikaajalises** teenistuses on võimalik kokku sattuda teiste vabatahtlikega, kuid suur osa organisatsioon eelistab vastu võtta **ühe vabatahtliku korraga**, et pakkuda talle täielikku rakendust ja jõuda talle seejuures ka piisaval määral tähelepanu pöörata.

Kahe aasta vabatahtliku töö kogemus oli mulle andnud teadmise, et tahan jätkata oma õpinguid hoopis teisel erialal kui mu senine. Kandideerisin seega edukalt keskkonnateaduste magistrantuuri ning leidsin ennast mõne aja pärast jälle välismaal. Täna töötan valitud erialal. Kasuks on tulnud nii omandatud keeled kui ka rahvusvahelise suhtlemise kogemus. *Kärt, Euroopa Vabatahtliku teenistuse vabatahtlikuna Prantsusmaal*

Programmi Euroopa Noored vabatahtlik teenistus on üles ehitatud kolme osapoole koostööle – vabatahtlikuks minejale on lisaks iseendale abiks saatev organisatsioon Eestis ning vastuvõttev organisatsioon riigis, kus vabatahtlik teenistus toimub. Sel kombel tagatakse, et kõik oluline on hoolega läbi mõeldud ja räägitud ning noor vabatahtlik saab uusi kogemusi omandada turvaliselt. Igal vabatahtlikul on võimalik vastavalt oma huvidele ja vajadustele olemasolevate pakumiste seast välja valida sobivaim vastuvõtja.

Samuti on Eestis tegutsevatel organisatsioonidel võimalik vabatahtlikke vastu võtta. Täpsema info saamiseks pöörduge Euroopa Noored Eesti büroo poole.

Kindlasti on ka erinevate vabatahtliku teenistuse projektide puhul oluline pühendada aega nõ **taustauuringule** — otsida näiteid varasemate kogemuste kohta selle programmi või organisatsiooniga, veenduda projekti seaduslikkuses ja usaldusväärus (loe täpsemalt *ptk Infoallikad, lk 6 ja ptk Kokkuvõtteks, lk 56*).

5.2 Praktika vabatahtlikuna

Olenevalt vabatahtliku töö iseloomust ja saadava kogemuse tõsidusest on teatud erialade puhul võimalik paluda koolidel arvestada seda kui ametlikku praktikaperioodi.

TÖÖTADES VABATAHTLIKUNA MÕNES SOTSIAAL- VÕI NOORTEKESKUSES ON IGATI MÕELDAV, ET SINU VABATAHTLIKU TÖÖD SAAKS ARVESTADA KUI PRAKTIKAT SOTSIAALTÖÖ VÕI NOORSOOTOÖ ERIALAL ÕPPIVATELE (ÜLI)ÕPILASTELE.

Töötades vabatahtlikuna mõnes sotsiaal- või noortekeskuses on igati mõeldav, et Sinu vabatahtlikku tööd saaks arvestada kui praktikat sotsiaaltöö või noorsootöö erialal õppivatele (üli)õpilastele.

Pea siiski meeles, et kuna Eestis puudub veel vabatahtlikkuse ametlik määratlus, on sellised otsused iga kooli enda teha ning mingit ühtset reeglit selles suhtes ei ole. Uurida ning küsida aga tasub alati!

Euroopa piires toimunud vabatahtliku teenistuse kohta on võimalik väljastada **Europassi õpirände tunnistust**, kus on üksikasjalikult kirjas teenistuse käigus omandatud oskused ja saavutused. Selleks võta ühendust organisatsiooniga, kes Sind välismaale lähetab ning palu neil kontakteeruda Eesti Europassi Keskusega.

5.3 Rahvusvahelised noorsoovahetused

Üheks heaks võimaluseks rahvusvaheliste kogemustega turvaliselt algust teha on aga algatada **rahvusvaheline noorsoovahetus** — korraldada ise koos oma sõprade-kaaslastega lühiajaline kokkusaamine teiste riikide noortega, et arutleda mõne teile huvipakkuva teema üle ning saada väärtuslikke kogemusi ise- ja koostegemisest. Rahvusvaheline noorsoovahetus loob head tingimused enese proovilepanekuks rahvusvahelises keskkonnas ning suhtluses erineva kultuuritaustaga inimestega. On raske ette kujutada paremat viisi enda ettevalmistamiseks iseseisvaks pikaajaliseks väliskogemuseks.

Programmi Euroopa Noored raames on võimalik taotleda rahvusvahelise noorsoovahtuse korraldamiseks **rahalist toetust** enamuse projektiga seotud kulutuste katmiseks. Rahvusvahelisi noorsoovahetusi saavad algatada ja ellu viia kõik programmi sihtgruppi kuuluvad noored. Noorsoovahetus võib kesta **mõnest päevast mõne nädalani** ning osalejate arv olla paarikümnest mõnekümneni.

6.1 Vajalikud dokumendid

Välismaale õppima või tööle asumiseks vajalike dokumentide vormistamine ning muud ettevalmistused nõuavad aega ja raha. Midagi üle jõu käivat siin pole, kuid teha tuleb palju telefonikõnesid, külastada ametiasutusi ning tõlkida dokumente. Välismaale õppima või tööle minnes tuleb Sul tõenäoliselt esitada järgmised dokumendid:

- akadeemiline õiend kodukõrgkoolist (*Diploma Supplement*);
- gümnaasiumi lõputunnistus;
- tõend keeleoskuse kohta (võid ära täita Europassi keelepassi);
- kui Sul on kutsetunnistus, siis uuri, kas oleks võimalik saada ka Europassi kutsetunnistuse lisa.

Need dokumendid tuleb esitada **sihtmaa poolt aktsepteeritavas keeles**. Kui võõrkeelseid dokumente pole saada, tuleb kindlasti uurida, millises keeles ja millist tõlget aktsepteeritakse. Diplomite puhul piisab tihti vaid kooli poolt antud tõlkest (*Diploma Supplement*), kuid mõnel juhul on oluline notariaalne kinnitus ning apostille. Seega võib dokumentide vormistamine võtta palju aega ning minna suhteliselt kulukaks.

Kui lähed välismaale mõne vahetusprogrammi raames või praktikale, siis uuri juba varakult kuidas saaksid endale vormistada **Europassi õpirände tunnistust**.

Ka dokumentide korrektsus on väga oluline — ei mingit sodimist ega rasvuplekkidega pabereid!

**KA DOKUMENTIDE KORREKTSUS
ON VÄGA OLULINE — EI MINGIT
SODIMIST EGA RASVAPLEKKIDEGA
PABEREID!**

Lisaks võta kindlasti kaasa:

- sünnitunnistus;
- pass (ID kaart);
- dokumendifoto(d) endast;
- arstitõend;
- kindlustus;
- elulookirjeldus ehk *Curriculum Vitae* (võid ära täita Europassi CV);
- soovitusel erialaõppejõududelt;
- erinevad rahvusvahelised noortekaardid;
- koopiaid kõikidest dokumentidest, mis Sa kaasa võtad.

Ära mitte mingil tingimusel anna käest ära oma passi!

6.1.1 Rahvusvahelised noortekaardid

ISIC-kaardi (*International Student Identification Card*) peamine kasutegur on, et selle omanik võrdsustatakse igas riigis kohalike tudengitega ja seega saad kasutada kõiki üliõpilastele mõeldud soodustusi. Kaardi saamise õigus on statsionaarses õppevormis õppivatel üliõpilastel. Täpsemat infot ISIC-kaardi kohta saad ISIC-kaardi kodulehelt.

EURO<26 on alla 26 aastastele Euroopa noortele mõeldud kaart, mis pakub samuti mitmesuguseid soodustusi kultuurisündmuste külastamisel ning transpordi ja teenuste kasutamisel. Täpsemat infot EURO<26 kohta leiad Euro26 kodulehelt.

6.1.2 Pass

Enne reisile asumist kontrolli, kas Sinu pass kehtib reisi lõpuni ja kas viisalehekülgedel on piisavalt vaba ruumi. Uue passi saamiseks tuleb dokumendid viia Kodakondsus- ja Migratsiooni ameti regionaalosakonda või saata posti teel ameti keskbüroosse Tallinnas. Arvestama pead kindlasti sellega, et uue passi kätte saamiseks kulub taotluse esitamise hetkest 30 päeva. Passi taotlemiseks vajalike dokumentide nimekirja leiad Internetist.

6.1.3 Viisa ja elamisluba

Eesti Euroopa Liiduga Ühinemislepingust ning Euroopa Ühenduse Asutamislepingust tulenevalt võivad Eesti kodanikud **alates 1. maist 2004** siseneda teiste Euroopa Liidu (EL) ja Euroopa Majanduspiirkonna (EEA) liikmesriikide¹ territooriumile nii kehtiva passi kui isikutunnistuse (ID-kaardi) alusel. Kui Sa oled Eesti kodanik, on Sul nendes riikides võimalik viibida **kuni kolm kuud**.

Oluline punkt elamisloa saamisel on ka finantseerimise tagamine. Näiteks Saksamaale tuleku puhul on selleks vaja kas esitada tõend stipendiumi kohta, mis korvab vähemalt miinimum kulud või siis taotleda saatkonnast tõend, et vanemad/hooldaja/eestkostja on võimeline oma sissetulekust sinu õpinguid finantseerima. *Liisel, Saksamaal*

Teise liikmesriiki **elama, tööle** või **õppima** asudes või teises liikmesriigis tööd otsides pead Sa riigis viibimise registreerima ning taotlema **vastava riigi elamis- ja/või tööluba**. Registreerimiseks tuleb pöörduda **kohaliku pädeva ametiasutuse** poole hiljemalt kolme kuu möödudes riiki sisenemise päevast arvates. Täpsema info saamiseks võta ühendust vastava riigi saatkonnaga. Infot selle kohta leiad EV Välisministeeriumi kodulehelt.

¹ Austria, Belgia, Hispaania, Holland, Iirimaa, Island, Itaalia, Kreeka, Küpros, Liechtenstein, Luksemburg, Läti, Leedu, Malta, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriik, Taani, Tšehhi, Ungari.

6.1.4 Kindlustus ja arstiabi

Haigestumise või õnnetuse eest pole keegi kaitstud, kuid arstiabi on välismaal tavaliselt väga kallid. Seepärast tuleks välisriigis õppima asudes muretseda **tervisekindlustus**, mis korvab arsti visiiditasu, uuringud, haiglakulud ning arstimid. Mitmetes maades on tervisekindlustus elamisloa saamise eelduseks. Tervisekindlustuslepinguid sõlmivad kindlustusfirmad.

Alates 1. maist 2004 saavad kõik Eesti Haigekassas kindlustatud isikud teises EL riigis ajutisel viibimisel koheselt vajaminevat arstiabi. **Koheselt vajaminev arstiabi ei ole tasuta** – maksta

tuleb patsiendi omavastutustasud asukohamaa tariifide järgi. Haigekassa ega Eesti välisesindused ei tasu aga Sinu kojutoimetamise kulusid õnnetusjuhtumi puhul. Seepärast on kasulik reisil viibimise ajaks hankida **reisikindlustus**, mis kataks võimalike ravi-, haigla- ja esmaabikulude kõrval ka Sinu tasuta kodumaale toimetamise. Samuti hõlmab selline kindlustus teisi ootamatusi, nagu ära jäetud või hilinenud lennud, marsruudimuutused, krediitkaardi, sularaha või pagasi kaotsimine jne.

Mitmed välisriigid nõuavad tööle asujatelt või õppima suundujatelt tõendit selle kohta, et isik ei ole pärit kollapalaviku, koolera või katku endeemiliselt alalt. Nõutava tõendi väljastab Eestis Tervisekaitseinspeksiooni Tallinna Tervisekaitsetalituse Eesti Sanitaarkarantiinitalitus.

Kaugematesse maadesse reisides peaksid Sa eelnevalt välja selgitama, milliste haiguste vastu on vajalik või soovitatav lasta end **vaktsineerida**. On riike, kus vaktsineerimistunnistust peetakse piiriületusel sama tähtsaks kui passi. Samuti on vaja arvestada sellega, et paljud kaitseüstid tuleb teha mitu kuud enne reisile asumist.

**KOHESELT VAJAMINEV ARSTIABI
EI OLE TASUTA – MAKSTA TULEB
PATSIENDI OMAVASTUTUSTASUD
ASUKOHAMA TARIIFIDE JÄRGI.**

HÄDAS OLLES VÕID PÖÖRDUDA LÄHIMASSE EESTI VÄLISESINDUSSE. VAJADUSEL VÕIB KONSUL AIDATA SUL LEIDA VAJALIKKU ARSTIABI NING VÕTTA ÜHENDUST SINU LÄHEDESTEGA EESTIS. SAMUTI VÕIB KONSUL NÕUSTADA HAIGE EESTISSE TRANSPORTIMISE KÜSIMUSTES.

Enne välismaale minekut on kasulik käia arsti vastuvõtul. Seal saad välja selgitada, milliseid tervisega seotud ohte võib esseeisval reisil ette tulla. Kui on tõenäoline, et vajad regulaarset ravi, palu arstil endale koostada vastav esmaabipakike. Samuti palu arstilt tõendit oma tervisliku seisundi ja senise ravi kohta. Kui tarvitad antibeebipille, siis lase samuti arstil välja kirjutada retsept, millega saad osta välja kogu reisi ajaks vajamineva koguse. Veendu,

et kaasavõetavad ravimid ja nende kogused on legaalsed! Info saamiseks pöördu külastatavate riikide saatkondade poole.

Kui jääd reisil olles haigeks või vajad muul põhjusel arstiabi, pöördu oma kindlustusfirma nõuannete kohaselt kohaliku raviautuse või arsti poole.

Hädas olles võid pöörduda lähimasse Eesti välisesindusse. Vajadusel võib konsul aidata Sul leida vajalikku arstiabi ning võtta ühendust Sinu lähedastega Eestis. Samuti võib konsul nõustada haige Eestisse transportimise küsimustes.

Enne teise liikmesriiki minemist on Sul Eesti Haigekassast vaja kaasa võtta **ravikindlustuskaart** või selle asendussertifikaat. See väljastatakse Eesti Haigekassas kindlustatud inimesele.

7. NÕUDED KEELEOSKUSELE

Mõistagi toimub õppetöö välismaal **enamasti kohalikus keeles**, kuid üksikasjalikke nõudeid keeleoskusele alati ei esitata. Mõned kõrgkoolid annavad teada, et piisab vaid “hea keeleoskusest”, täpsustamata, milles see seisneb. Eeldatakse, et õpilased hoolitsevad ise selle eest, et nende keeleoskus oleks õpingute sooritamiseks piisav. Riikides, kus kõneldakse vähemlevinud keelt, korraldatakse välisüliõpilastele enamasti enne semestri algust või ka selle ajal keelekursusi.

Paljud kõrgkoolid ja ka vahetuslepingud eeldavad mõne **rahvusvaheliselt tunnustatud keeletesti sooritamist**. Mõned kõrgkoolid tahavad aga tulevaste üliõpilaste keeletaset mõõta oma testiga.

Õhtusel ajal tegin kohalikus kultuurimajas näiteringi ja joogatreeninguid ning osalesin keeletundides. Esimesed keeletunnid olid väga ekstreemsed seetõttu, et õpetaja ei rääkinu sõnagi inglise keelt ja mina püüdsin motiveeritud õpilasena temast aru saada. Rohket keelepraktikat pakkusid igapäevane suhtlemine töö ja vabatahtlikega, kohvikus istumine, sisseostude tegemine ja ka filmide vaatamine. Praktika lõpus sain kõigest juba päris hästi aru ja julgesin ise ka lauseid teiste juttu segada. *Jane, noorsootöö praktikal Hispaanias*

Kui plaanid õppima minna lühemaks perioodiks, tuleks keeleoskus vajalikul tasemel omandada juba Eestis.

Samas pakuvad paljud kõrgkoolid välisõpilastele eraldi kursusi, mille töökeel on enamasti inglise keel (nt Põhjamaades, Hollandis, Saksamaal jm) ning mis kestavad reeglina ühe semestri või õppeaasta. Mitmed ülikoolid pakuvad ka inglisekeelseid magistriõppe programme.

Isegi kui õpingute sooritamise keel ei ole selle maa riigikeel, oleks seda ikkagi kasulik osata — muidu on elamine, sotsiaalne läbikäimine ja asjaajamised tõsiselt raskendatud.

ISEGI KUI ÕPINGUTE SOORITAMISE KEEL EI OLE SELLE MAA RIIGIKEEL, OLEKS SEDA IKKAGI KASULIK OSATA — MUIDU ON ELAMINE, SOTSIAALNE LÄBIKÄIMINE JA ASJAAJAMISED TÕSISELT RASKENDATUD.

7.1 Keeleksamid ja tasemetestid

Keeleksamite ja tasemetestide **kehtivuse aeg on tavaliselt piiratud**, seepärast ei ole neid mõtet teha mitu aastat enne välisõpingute algust. Samas pea meeles, et mõningaid rahvusvahelisi teste saab teha vaid mõned korrad aastas ja nendele tuleb registreeruda nädalaid, mõnikord isegi kuid varem. Keeleksamid ja tasemetestid on **tavaliselt tasulised**. Kindlasti uuri ka väljavalitud koolist, milliseid keeleksameid ja taseme-teste seal tunnustatakse.

Inglise keele rahvusvaheliselt tunnustatud testid on järgmised:

- **IELTS** (*International English Language Testing System*) on test, mida arvestatakse kõikide Euroopa riikide ja Ameerika kõrgkoolides. Eestis saab IELTS teste sooritada üks kord kuus **Briti Nõukogu** juures;
- **TOEFL** (*Test of English as a Foreign Language*), mida tunnustatakse laialdaselt kogu maailmas. Eestis korraldab TOEFL testide läbiviimist **Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskus Tallinna Tehnikaülikoolis**.
- **TOEIC** (*Test of English for International Communication*) on maailmas enim kasutatud inglise keele test. Testi kasutatakse nii ärimaailmas, keeltekoorides kui ka kutse- ja ülikoolides. TOEIC teste viib Eestis läbi **Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskus**.

Samuti tunnustavad paljud kõrgkoolid Cambridge ülikooli teste. Need on:

- **FCE** (*First Certificate in English*);
- **CAE** (*Certificate in Advanced English*);
- **CPE** (*Certificate of Proficiency in English*).

Lisaks keeletestidele nõuavad paljud ülikoolid sisseastujalt ka mõne rahvusvahelise standardiseeritud tasemesti tulemust. Kõige levinumad on **SAT test** (bakalaureuseõppesse astujale), **GRE** (*Graduate Record Examination*), **GMAT** (*Graduate Management Admission Test*) vm magistri- ja doktoriõppesse kandideerijatele. Kuigi algselt töötati need testid välja USAs ameerika ülikoolide vajadusi arvestades, on need tänaseks kasutusel kogu maailmas. Erinevate tasemetestide kohta saab infot ja ettevalmistusmaterjale **Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskustest**.

Saksa keele rahvusvahelised testid, mida saab sooritada **Goethe Instituudi** juures:

- **Zertifikat Deutsch** (ZD) — saksa keele sertifikaat;
- **Zertifikat Deutsch für den Beruf** (ZDfB) — saksa keele ametikeele sertifikaat;
- **Zentrale Mittelstufenprüfung** (ZMP) — tsentraliseeritud keskastme saksa keele eksam;

- **Zentrale Oberstufenprüfung** (ZOP) — tsentraliseeritud kõrgema astme saksa keele eksam.

Prantsuse keele rahvusvahelised testid on:

- **DEL F 1** ja **DEL F 2** (*Diplôme élémentaire de langue française*);
- **DAL F** (*Diplôme approfondi de langue française*).

Neid saab sooritada **Prantsuse Kultuurikeskuses**.

Tõendeid keeleoskuse kohta võivad välja anda ka **saatkondade keele- ja haridusbürood**. Need ei ole ametlikud keeleeksamid, vaid *ad hoc* korraldatud testid. Kui vastuvõttev kõrgkool või vahetusleping ei nõua rahvusvahelise keeleeksami sooritamist, võib keeleoskuse tõendi välja anda vastava keele õppejõud Sinu kõrgkoolis.

Saksamaaga on Eestil sõlmitud koolikoostöö leping, mis võimaldab Eesti koolides süvendatult saksa keelt õppinud õpilastel sooritada gümnaasiumi lõpetamisel eksam **Saksa II astme keelediplomi** (*Sprachdiplom Stufe II*) saamiseks. See diplom tõendab, et Saksamaa kõrgkoolides õppimiseks nõutav saksa keele oskus on omandatud. Saksa II astme keelediplomi eksamit tunnustab Eesti Vabariik kui gümnaasiumi saksa keele riigieksamit.

Tallinna Ülikoolil on sõlmitud kokkulepe Varssavis asuva Cervantese Instituudi filiaaliga, mille alusel võib TLÜ viia läbi hispaania keele tasemeeksamit **D.E.L.E.** - *Diplomas de Español como Lengua Extranjera*. Eksamit saab teha kolmel tasemel: algajad (*Nivel Inicial*), kesktase (*Nivel Intermedio*) ja väga hea tase (*Nivel Superior*). D.E.L.E eksamite sooritamist koordineerib ja korraldab Hispaania kultuuri- ja haridusministeeriumi allasutus Cervantese Instituut.

Lisaks ametlikele keeletestidele on Sul võimalik oma võõrkeeleoskuse taset näidata, kui täidad ära **Europassi keelepassi**. See dokument võimaldab Sul lihtsalt kirjeldada oma keeleoskust, mis on Euroopas õppides ja/või töötades ülimalt oluline. Europassi keelepass jagab keeleoskuse erinevateks osadeks nagu mõistmine (kuulamine ja lugemine), rääkimine (suuline suhtlus ja suuline esitlus) ja kirjutamine. Kõikides nendes osades palutakse Sul konkreetsete näidete abil oma keeleoskust kirjeldada. Europassi keelepassi saab lisada ka erinevate keeletestide ja eksamite tulemusi. Täpsemat infot saad Europassi Eesti keskusest.

8.1 Kulutused

Et välismaal viibides ebameeldivate üllatuste eest hoiduda, peaksid nii õpingute kui ka vabatahtliku teenistusega seotud kulutused juba varem võimalikult täpselt välja selgitama. Hea on selleks puhuks koostada esialgne eelarve, kus ühes veerus on kulutused ning teises veerus mäрге, kuidas kavatsed selle kulutuse jaoks raha hankida.

Eelarvet koostades tasub arvesse võtta järgmisi kulusid:

- programmi maksumus;
- sisseastumiseksamite maksumus;
- sõidukulud;
- muud õppimise või vabatahtliku tööga seotud tasud (mõnel pool nõutakse eraldi tasu arvutiklassi, raamatukogu, laboratooriumi kasutamise eest, samuti on mitmes kõrgkoolis sisseastumistasud);
- eluasemekulud (kõikideks päevadeks ning nädalateks, kaasa arvatud pühad ning vaheajad), Sinu käest võidakse küsida ka ühiselamu või üürikorteri tagatisraha;
- toidu maksumus;
- õppematerjalid;
- (programmiga seotud) kultuuriüritused ja ekskursioonid (kas neid on ja kuidas nende eest tasutakse);
- viisa, passi ja teiste dokumentide vormistamise hinnad;
- vajalikud ravimid.

Lisaks pead arvestama kulutustega oma isikliku elu, hobide, riiete ja suveniiride peale, samuti maksab suhtlemine kodustega.

8.1.1 Õppemaks

Õppemaksud varieeruvad nii riigiti kui ka kõrgkooliti. Kõigis maades seda ei nõuta, kuid ingliskeelsetes riikides küsivad õppemaksu peaaegu kõik kõrgkoolid. Samas Põhjamaades ja Saksamaal puuduvad sellised tasud hoopis, Prantsusmaa ja Hollandi riiklikes õppeasutustes nõutakse tavaliselt vaid registreerumismaksu.

Seoses Eesti liitumisega Euroopa Liiduga kehtivad Eesti üliõpilaste suhtes EL maades samad õppemaksu tingimused nagu kohalikel üliõpilastel. See tähendab, et erakoolid

ei saa kehtestada n-ö topeltstandardeid oma riigi üliõpilaste ja Eestist pärit üliõpilaste jaoks — **kui ülikoolil on olemas tasuta ehk riigieelarvelised õppekohad**, võivad sinna kandideerida **ka Eestist pärit üliõpilased**. Sama kehtib ka toetuste taotlemisel.

8.1.2 Lisanduvad maksud

Lisaks õppemaksule tuleb Sul tõenäoliselt tasuda ka kõrgkooli poolt pakutavate teenuste eest (näiteks raamatukogu, arvutite, laboratooriumi kasutamine). Erialadel, mis nõuavad suurt tehnilist baasi või palju materjale (näiteks keemia ja bioloogia ning kunsti- ja käsitööaladel) võib vajalike vahendite hankimine tähendada suuri väljaminekuid.

Samuti võidakse maksustada eksamite sooritamist, mõned kõrgkoolid küsivad uutelt tudengitelt ka sisseastumistasu. Mõnel pool on peaaegu kohustuslik kuuluda üliõpilasorganisatsioonidesse ning selleks pead Sa tasuma liikmemaksu. Ühingusse kuulumisega võid endale saada aga märkimisväärseid soodustusi.

8.1.3 Muud kulud

Hinnatase kõigub suurel määral isegi ühe riigi piires, seepärast sõltub igapäevaste elamiskulude suurus konkreetsest riigist ja linnast. Suuremad summad kuluvad söögile ja majutusele, samuti elamisloale ja tervisekindlustusele, kuid lisaks tuleb arvestada väljaminekutega transpordile, harrastustele, tervishoiule jne. Lisakulutusi võib kaasa tuua ka suhtlemine kodumaaga.

Hinnad on välismaal reeglina kõrgemad kui Eestis. Ning enamasti kehtib reegel: mida suurem linn, seda kallim.

Esialgu võib hindades orienteerumine ning kroonidesse ümber arvutamine olla raske, seepärast tasuks sisseoste tehes olla väga ettevaatlik. Mõningad näpunäited, kuidas oma kulutusi kontrolli all hoida:

- Määra iga päeva jaoks kindel summa, mida võid kulutada, ning pea sellest kinni.
- Õpi võimalikult kiiresti selgeks konkreetse riigi raha kurss Eesti krooni suhtes (vajadusel kanna kaasas kalkulaatorit).
- Ole teadlik tudengitele tehtavatest soodustustest, kanna alati kaasas ISIC kaarti, EURO<26 kaarti või mõnd muud kohalikku noortekaarti.
- Hobidega tegelemiseks püüa leida kohti, kus tudengitele pakutakse soodustusi.
- Reisimise ajal peatu hostelites ning teistes noortele mõeldud odavama hinnatasemega kohtades.

- Hoi oma asjadel silm peal — pikanäpumehi on kõikjal ning reisides annab mõnest vajalikust asjast ilma jäämine end tõenäoliselt teravamini tunda kui kodumaal.

Käsiraamatud ja mõnede kõrgkoolide kataloogid toovad tavaliselt välja umbkaudse summa, kui palju aastane õppimine riigis maksab. Täpsemat infot tuleks küsida koolist enne õppima asumist.

8.2 Kuidas õpinguid rahastada

Õpingute planeerimiseks ja selleks raha leidmiseks tuleb varuda piisavalt palju aega. Rahastamise osas peab olema selgus juba enne välismaale minekut. Üldiselt tuleb vajaminev summa hankida kodumaal olles, sest välismaal on rahastamise korraldamine raskem ning üldkeskhariduse omandamise puhul tavaliselt ka võimatu. Mõned kõrgkoolid nõuavad juba enne vastuvõtupaberite lõplikku kinnitamist tõendit õppimiseks ja elamiseks vajalike finantsvahendite olemasolu kohta.

KUI KULUTAD PIISAVALT AEGA PLANEERIMISELE, ENDALE ÕIGETE KOOLIDE JA SOBIVATE PROGRAMMIDE VALIMISELE, TÖÖTAMISELE RAAMATUKOGUS JA NÕUSTAMISKESKUSES NING SURFAMISELE INTERNETIS, SÄÄSTAD KINDLASTI KÜMNEID TUHANDEID KROONE VÕI ROHKEMGI!

Kui kulutad piisavalt aega planeerimisele, endale õigete koolide ja sobivate programmide valimisele, töötamisele raamatukogus ja nõustamiskeskuses ning surfamisele Internetis, säästad kindlasti kümneid tuhandeid kroone või rohkemgi!

Õpingute rahastamisest ja stipendiumitest rääkides kasutatakse väga erinevaid termineid. Arvesse tuleb kindlasti võtta ka erinevates maades ja keeltes väljakujunenud traditsioone.

Inglise keeles mõistetakse sõna “stipendium” all nt *scholarship, fellowship, grant, prize, work-study, assistantship, scheme, honors programs* vmt; saksa keeles *Stipendium, Studienstiftung*; soome keeles *apuraha, stipendi* jne. Enne kui asud otsima stipendiume, peaksid endale selgeks tegema, millist **terminoloogiat** üks või teine rahastaja, fond või programm kasutab, millised on nende tingimused ja töötamise põhimõtted.

Stipendiume võidakse eraldada lähtuvalt kandideerija demonstreeritud vajadusest – kõige levinum termin selleks on inglise keeles *need-based scholarship*. Siis küsitakse Sult muude dokumentide hulgas ka põhjalikku ülevaadet perekonna majandusliku olukorra kohta, näiteks **dokumenti maksuametist** või **palgatõendit vanemate töökohast**. Olenemata sellest, kui põhjendatud on stipendiumivajadus majanduslikult, eeldatakse tavaliselt ka, et Sa oled väga heade akadeemiliste saavutustega ja paistad silma ka ühiskondliku töö või muu klassivälise tegevusega.

Merit-based scholarship'i taotlemisel eeldatakse, et Sul on ette näidata **häid** või **väga häid tulemusi mingil erialal**, hobis, spordis; Sa oled andekas muusikas või kujutavas kunstis, väljapaistvate akadeemiliste saavutustega jne. Tavaliselt on sellised stipendiumiprogrammid välisülikoolides avatud ka rahvusvahelistele tudengitele.

Assistantship lubab magistri- või doktoriõppe üliõpilasel töötada kas õppejõu assistendina bakalaureusetudengitele seminare ja laboreid läbi viies, osaleda teadustöös või teha administreerivat tööd, näiteks ülikooli bakalaureusetudengite ühiselamutes. Sellised assistendi töökohad võimaldavad saada vabastuse õppemaksust, sageli makstakse ka elamisraha.

Stipendiumite taotlemise ümber levib mitmeid legende.

Arvatakse, et „stipendiume on väga vähe ja mina neid nagunii ei saa“. Tegelikult jääb nii Eestis kui välisriikides igal aastal suurel hulgal stipendiume välja andmata ja fondidel raha kasutamata. On ette tulnud, et mõnele konkursile on esitatud ainult üks avaldus, kusjuures stipendiumiraha jätkuks rohkem kui kümnele. Teiseks põhjuseks, miks väga paljud stipendiumitaotlused saavad eitava vastuse, on avalduste poolik ja lohakas täitmine, taotleja üleolev suhtumine ning tähtaegadest mittekinnipidamine. Näiteks mõnede uurimuste andmetel on kuni 35% taotlustest poolikult täidetud, kusjuures sageli võib puududa nii taotleja nimi kui aadress. Eesti Üliõpilaste Toetusfond USA-s väitis, et 2004. aastal saadeti neile 40 avaldust pärast tähtaja lõppemist.

Samuti arvatakse, et „stipendiumi saamiseks peab olema erakordselt andekas õpilane või isegi geenius“ või „kui mu keskmine hinne ei ole väga hea, siis pole mõtet ka stipendiumi loota“. Tegelikult on õige ajastamise, oskusliku strateegia ja visaduse korral ning professionaalide nõu kuulda võttes võimalusi väga paljudel. Sajad õppurid nagu Sina kandideerivad igal aastal edukalt erinevatesse programmidesse. On küll tõsi, et paljude konkursside puhul omab keskmine hinne olulist tähtsust. Aga on olemas ka selliseid stipendiumiprogramme, kus määravaks valikukriteeriumiks on andekus ja võimed mõnes kindlas aines või valdkonnas. Näiteks muusikas või kujutavas kunstis, aga ka mõnedes reaalinetes on väga oluline ja isegi määrav erialane andekus. Stipendiumi võidakse samuti anda väitlusoskuse, organiseerimisvõimete, heategevusliku töö, juhiomaduste, tehniliste või kutseoskuste jmt eest.

Tavaliselt tuleb Sul kandideerides esitada suur hulk erinevaid andmeid ja dokumente. Lähimõeldult esitatud taotluse korral on alati võimalik mõnda nõrgemat näitajat oma tugevate külgede oskusliku väljatoomisega oluliselt parandada.

Mina õpin Saksamaal, Darmstadt Tehnikaülikooli, informaatika magistrantuuris. Paar aastat tagasi arvasin, et välismaale õppima minek on väga kulukas ning tavatudengile suhteliselt võimatu, sest selleks on vaja kas väga jõukaid vanemaid või stipendiumi

tarvis suurepäraseid õpitulemusi. Õnneks osutusid mu tõekspidamised vääraks, sest ma ise olen täitsa tavaline tudeng keskklassi perekonnast, kuid juba kolmandat semestrit järjest olen leidnud võimalusi enda täiendamiseks Saksamaal. Kuna minu siia õppimatulek oli suhteliselt spontaanne otsus, siis stipendiumi taotlemiseks jäi väga vähe aega. Tuttava kaudu leidsin info Saksamaal tegutseva Heinz-Schwarzkopf-Stiftung Junges Europa fondi kohta. Nendel oli eristipendium Eesti üliõpilastele ning selle taotlemine osutus suhteliselt kergeks. Kuigi see toetus ei korvanud minu kõiki kulusid, ei andnud ma alla ning hakkasin otsima võimalusi õpingute kõrvalt töötamiseks. Töö leidmisel oli mul eelis, sest olin varem Saksamaal praktiliselt käinud, kuid minu tutvuskonnas on kõik välistudengid, kellel vähegi tahtmist ning keeleoskust on, endale rakenduse leidnud.

Liisel, Saksamaal

VÄGA VÄHESED TUDENGID SAAVAD SUURI TÄISSTIPENDIUME. ON ÜSNA TAVALINE, ET ÕPINGUTEKS VAJAMINEV RAHA KOGUTAKSE KOKKU ERINEVATEST ALLIKATEST. VANEMATE ABI, STIPENDIUMIFONDID, KONKURSID, TÖÖTAMINE – AKTIIVSELT ENDA EEST SEISTES ON SINU VÕIMALUSED SUUREMAD.

Väga vähesed tudengid saavad suuri täisstipendiume. On üsna tavaline, et õpinguteks vajaminev raha kogutakse kokku erinevatest allikatest. Vanemate abi, stipendiumifondid, konkursid, töötamine – aktiivselt enda eest seistes on Sinu võimalused suuremad.

Lisaks enda ja vanemate säästudele ning isiklikele sponsoritele on õpinguid võimalik rahastada erinevate stipendiumite ning toetuste abil, mida võivad pakkuda Sinu

kodulinn, kohalik **Rotary klubi** ja muud asutused. Erinevatest võimalustest pisut lähemalt.

8.2.1 Laenu

Pangalaenu abil saad põhiliselt katta oma reisikulusid. Pangad pakuvad väga erinevaid laenuvõimalusi. Näiteks väikelaen võib olla igati sobiv reisikulude katmiseks juhul, kui seda ei võimalda õpestipendium. Igal Eesti pangal on palju erinevaid laenukohti ja krediitvõimalusi, millega on lihtne tutvuda Internetis. Soovi korral saab alati kokku leppida aja nõustaja juures.

Õppelaenu abil saavad hariduse omandamisega seotud kulusid finantseerida kõrg- ja kutsekoolides õppijad ning seda pakuvad kõik Eesti suuremad pangad. Selleks, et saaksid õppelaenu taotleda, peab su kool olema Sind kandnud oma õpilaste nimekirja. Välismaal magistriraadi omandamiseks annab laenu hetkel ainult Hansapank.

Eesti ENIC/NARIC Keskus kontrollib välisriigi kõrgkoolides õppivate Eesti Vabariigi kodanike riikliku õppelaenu taotluse korral ka välisriigi õppeasutuse legaalsust ning õppeasutuse ja selle õppekava vastavust õppelaenu saamiseks vastavatele tingimustele.

8.2.2 Erinevad stipendiumid

Kristjan Jaagu stipendiumiprogramm on riiklik programm, mille eesmärgiks on toetada Eesti kõrgkoolide magistri- ja doktoriõppe üliõpilaste õpinguid välisülikoolide juures. Samuti magistri- ja doktoriõppe üliõpilaste ning õppejõudude õppe- ja teadustööga seotud välislähetusi.

Lisaks sellele toetatakse **riikliku koolitustellimuse raames** üliõpilasi, kes soovivad jätkata oma õpinguid doktoriõppe tasemel välisülikoolide juures ning tahavad edaspidi tööle asuda mõne Eesti kõrgkooli õppejõuna. Erandkorras võib

toetada üliõpilasi, kelle sooviks on doktoriõpingute lõppedes asuda tööle doktorikraadi nõudval ametikohal Eesti avalikus sektoris või majandussektoris/ettevõtluses.

EESTI ENIC/NARIC KESKUS
KONTROLLIB VÄLISRIIGI KÕRG-
KOOLIDES ÕPPIVATE EESTI VABARIIGI
KODANIKE RIIKLIKU ÕPELAENU
TAOTLUSE KORRAL KA VÄLISRIIGI
ÕPPEASUTUSE LEGAALSUST NING
ÕPPEASUTUSE JA SELLE ÕPPEKAVA
VASTAVUST ÕPELAENU SAAMISEKS
VASTAVATELE TINGIMUSTELE.

Erialastipendiumid on tavaliselt nimelised ja neid antakse vaid kindla eriala tudengitele silmapaistvate saavutuste eest. Üliõpilastele, kellest ettevõtte oma töötajaskonnale väärt järelkasvu loodavad, pakuvad õppemaksu katmiseks stipendiume ka firmad. Vaata näiteks **Korp! Rotalia, SEB Ühispanga** jt kodulehekülgi.

Lisaks on võimalik stipendiume taotleda ka **Kultuurkapitalilt, Avatud Eesti Fondilt, Eesti Rahvuskultuurifondilt** ning mitmetest väiksematest fondidest ja seltsidest.

Erinevalt Eestist on Saksamaal tudengite töötamine karmilt reguleeritud. Näiteks loengute ajal ei tohi tudeng rohkem kui 20 tundi nädalas töötada, see aga seab piirid teenistusele. Kui üheks oluliseks sissetuleku allikaks on stipendium, siis stipendiaadi töö on stipendiumi otsimine järgnevaksemestriks. Ka mina olen pidevalt silmitsi selle probleemiga. Selle aasta finantseerimiseks sain ma toetust Eesti Rahvuskultuuri Fond Antti Piippo allfondilt. Ka praegu olen ma otsinguil järgmise aasta finantseerimiseks. Kokkuvõtteks võib öelda, et stipendiumitele kandideerimine ei ole kerge, sest enamasti tuleb kirjutada motivatsioonikiri, hankida õppejõududel soovituskirjad ning koostada detailne õpingukava, aga lõppkokkuvõttes see tasub ennast kuhjaga ära. *Liisel, Saksamaal*

Välisriigid pakuvad ka ühepoolseid stipendiume — nende kohta liigub info peamiselt saatkondade kaudu, kuid kuna osa nendest stipendiumidest administreeritakse **SA Archimedes akadeemiliste mobiilsustoetuste keskuse** poolt, leiab vastava info ka SA Archimedese kodulehelt.

Programmi SOCRATES kõrgharidusalase allprogrammi **Erasmus** raames saavad EL liikmesriikide ja programmiga liitunud muude Euroopa riikide² kõrgkoolides õppida vähemalt teisele kursusele jõudnud Eesti üliõpilased. Õpingud võivad kesta kolmest kuust aastani. Programmi Erasmus saad kasutada **ainult üks kord elus**, olenemata õppeperioodi pikkusest. Kodukõrgkool peab tunnustama Sinu eksameid ning muid arvestuslikke töid siinsete õpingutega võrdväärselt. Juba enne õppeperioodi algust välismaal tuleb Sul koostada õpinguplaan ning see oma kodukõrgkooliga kooskõlastada.

Kui loengud toimuvad inglise keeles, ei ole kohaliku keele valdamine tingimata vajalik. Samas pakub Erasmus-programm võimalust osaleda enne õppeaasta algust toimuvatel **intensiivsetel kohaliku keele ja kultuuri kursustel**, samuti saad taotleda spetsiaalset intensiivse keelekursuse stipendiumit.

Vahetusõpingute perioodiks eraldatavat õppetoetust on võimalik taotleda kodukõrgkooli kaudu. Igas osalemisõigusega Eesti kõrgkoolis töötab **Erasmus-programmi koordinaator**, kes oskab Sind toetuse taotlemiseks vajalike protseduuride ja muude küsimuste osas kõige paremini nõustada.

Programmis Erasmus osalevalt üliõpilaselt ei tohi vastuvõttev kõrgkool nõuda õppemaksu ega lisatasu registreerimise ja eksamite või labori ning raamatukogu kasutamise eest. Küll aga võib välismaise õppeperioodi vältel õppemaksu küsida sinu kodukõrgkool.

Vahetuses osalevatel üliõpilastel on õigus taotleda spetsiaalset õppetoetust, mis aitab katta lisakulutusi. Kõiki välismaal õppimisega seotud kulutusi stipendium siiski ei kata ning seetõttu on vajalik ka omapoolne finantseerimine. Samas on sul õigus saada välismaal viibimise ajal riiklike stipendiume, õppetoetusi ja laene Eestis õppivate üliõpilastega võrdsel alusel. **Lisatoetust** võid taotleda ka riiklikest ning eraõiguslikest fondidest, ent ühtegi teist Euroopa Liidu ametlike struktuuride kaudu määratavat stipendiumi Erasmus-üliõpilasena välismaal viibimise ajal kasutada ei tohi.

Eestil on sõlmitud lepingud üliõpilaste, teadustöötajate ja õppejõudude vahetuse osas paljude erinevate riikidega. Kõikide nende lepingute kohta saad täpsemat infot **SA Archimedese akadeemiliste mobiilsustoetuste keskuse kodulehelt**.

Ülikoolidevahelistel lepingutel põhinevate vahetusstipendiumide kohta saad kõige täpsemat infot oma **koduülikoolist**.

Osalesin internatsionaalsetel suvekursustel Kielis, kus õpitavaks aineks oli saksa ärikeel. Stipendiumi sain DAADlt. Paralleelselt toimusid samal ajal samas kohas saksa keele kursused neile, kelle teadmised saksa keelest veel väikesed olid ning kes neid lihtsalt

² Island, Liechtenstein, Norra, Rumeenia, Bulgaaria, Türgi.

süvendada tahtsid. Osa üritusi ja tunde olid kahel rühmal koos ning sedasi kujuneski punkt, mille 24 liiget väga erineva taustaga olid. Minu jaoks oligi just internatsionaalsus kursuste suurim väärtus. *Kristi, Saksamaa*

Välisriikide fondide stipendiumiprogrammid on enamasti mõeldud magistri- või doktoriõppeks, harvem ülikooli viimase kursuse üliõpilastele, näiteks lõputöö kirjutamiseks. Kuid esineb ka erandeid.

- **Visby** programmi raames antakse toetust tudengitele, kes soovivad oma bakalaureusetööd kirjutada Rootsis. Stipendiume saavad taotleda kõik õppurid, kuid eelistatumad erialad on kaubandus ja majandus, haridus, avalik haldus ja kultuuri- ning meediasektorid. Täpsemat infot leiad Rootsi Instituudi kodulehelt (*Swedish Institute*).
- **DAAD** stipendiumid on mõeldud Saksamaast huvitatud tudengitele, kes on juba paar aastat kõrgkoolis õppinud. Lisainfot leiad DAADi kodulehelt, mis sisaldab ka väga käepärast otsingusüsteemi. Selle abil saad täpselt teada, milliseid sinule sobivaid stipendiume pakutakse.
- **CIMO** pakub väga palju erinevaid stipendiume noortele, kraadiga üliõpilastele ja teadlastele. Avaldusi võetakse vastu kõigilt soovijalt, kuid mõnevõrra eelistatumas seisus on muuhulgas ka Balti riikide tudengid. Täpsemat infot leiad CIMO kodulehelt.

Briti Nõukogu pakub väga erinevaid stipendiume õpingute ja uurimistööde jätkamiseks Suurbritannias.

- **Chevening** — Suurbritannia välisministeeriumi stipendiumide programm magistri- kraadi omandamiseks Briti ülikoolides. Programmi valdkonnad on igal aastal erinevad ning need kuulutatakse välja oktoobris. Avaldused Chevening programmis osalemiseks tuleb esitada detsembris, testimine toimub jaanuaris.
- **Stipendium Euroopa uuringuist huvitatud spetsialistidele** (ametnikud, juristid) (*Diploma in Contemporary European Studies*) — Euroopa Liiduga seonduv 12nädalane õppetöö. Kandideerimine koos Chevening-stipendiumiga. Alates maist 2001 on eelnevalt kursuse läbinuile võimalik ka magistriõpe.
- **Stipendium töötamiseks Cambridge ülikooli kolledžite raamatukogudes.** See on ühekuuline stipendium (ajavahemikus juulist septembrini) teadustöö tegemiseks. Vajalik on doktorikraad või selle ekvivalent. Stipendium katab majutuse, toitlustuse, osaliselt ka kulud raamatute ostuks ning paljunduseks, kuid mitte reisikulusid.
- **Stipendium gümnaasiumide 10. klassides õppijatele** (*Headmasters and Headmistressis Conference*). Õppetöö toimub aasta jooksul mõne Briti erakooli 6. klassis ning vajalik on hea inglise keele oskus. Avaldused tuleb esitada jaanuaris, intervjuud toimuvad kevadel. Stipendium ei kata reisikulusid ja õppuritele korraldatavat tutvustavat kursust.

- **Stipendium noortele õpetajatele** (*Headmasters and Headmistressis Conference*). Tegemist on rahaliselt väikese stipendiumiga, mis võimaldab tutvuda Briti koolisüsteemiga ja töötada ingliskeelses keskkonnas. Kandidaatide vanus peab mahtuma vahemikku 23 – 30 aastat. Inglise keele erialale peab lisanduma teine aine: kas võõrkeeled, informaatika, matemaatika, geograafia, kunst, muusika, sport, käsitöö või algklassid. Sõidukulud ja osavõtumaksu (300 naela) katab stipendiaat. Programmi toimumisaeg: september – juuli.

8.2.3 Fondid, konkursid ja sponsorid

Nii Eestis kui ka välismaal tegutseb väga palju fonde, kelle eesmärgiks on anda stipendiume või toetada mõnel muul moel hariduse omandamist. Olgu siiski mainitud, et mitte iga fond (*Foundation*) vm sponsororganisatsioon ei pruugi välja anda stipendiumi üksikisikule. Väga paljud neist võivad olla asutatud eesmärgiga jagada toetusi ainult projektide kaudu, näiteks rahastada regiooni arengut, restaureerida arhitektuuriväärtusi, säilitada rahvuskultuuri jmt.

Kõige raskem on leida fondi või sponsorit õpingute rahastamiseks bakalaureuseõppe esimesel kursusel, sest üldjuhul eelistavad rahastajad toetada selliseid õppureid, kes on ennast juba tõestanud. Küsimusele, kas hakata otsima sponsorit pärast seda, kui ollakse (välis)ülikooli vastu võetud, ei ole kerge ühest vastust anda. Väga paljud eraisikud ja firmad, kes soovivad toetada üliõpilasi, eelistavad raha annetada mõnele fondile või stipendiumiprogrammile. Seda seepärast, et peetakse oluliseks abistada parimaid, kes toetust tõepoolest vääriavad, ning anda oma raha sinna, kus seda kõige rohkem vaja on. Eraisikul või firmal ei ole tavaliselt aega tegeleda kõigi üksikisikutest taotlejatega, sest pöördutakse aastaringselt ja väga erinevate ideedega. Seepärast eelistavad ka eraannetajad pigem fonde või loovad omanimelisi allfonde usaldusväärsete, juba tegutsevate fondide juurde ning usaldavad valiku tegemise professionaalide kätte.

Sageli on erinevad **projektikonkursid** ja **loomingulised võistlused** päris suurte rahaliste auhindadega. Sellised konkursid pole enam tundmatud ka Eestis, näiteks võiks nimetada SEB Ühispanga ja TTÜ äriplaanikonkurssi, Eesti ajalooõpetajate seltsi poolt korraldatavat õpilaste ajaloo-uurimiskonkurssi, Teaduste Akadeemia konkurssi üliõpilastele jpt. Ära pelga sellistest võistlustest osa võtta! Lisaks auhinnavõimalusele omandad nii ka palju väärtuslikke kogemusi. Auhinnaline koht või äramärgituks saamine mõnel sellisel võistlusel võib aga tähendada Sinu kasuks otsustamist (välis)ülikooli vastuvõtu- ja stipendiumiosakonnas.

Üks paljukasutatud, kuid mitte kõige tõhusam võimalus oma õpinguteks lisaraha leida on pöördumine erinevate ettevõtete ja organisatsioonide poole nõ **sponsorlustaotluse** vormis. Nagu öeldud, ei too see sageli soovitud tulu, sest ettevõtetel puudub ratsionaalne seletus, miks nad peaksid üht tudengit toetama. Veelgi enam, kui puudub kindlus ka selle tudengi hilisema tööleasumise suhtes sellesse ettevõttesse.

Sponsorlustaotlust kirjutades mõtle väärtustele, mida ettevõtte Sind toetades saab, ning kas pead ise võimalikuks pärast kooli lõpetamist sellesse ettevõttesse tööle minna. Kui taotlus järgib neid põhimõtteid, on ka suurem lootus saada positiivne vastus. Ettevõtte „jah“ vastusega ei ole aga protsess lõppenud. See alles algab, kuna tekib kohustus ettevõtte toetusotsust pidevalt õigustada. Head õpitulemused ning edasijõudmine koolis on selle aluseks. Taotluse juures on oluline seegi, et sealt saaks välja lugeda taotleja eesmärgid tulevikuks, tema tegutsemise motiivid ning sihid. Lisaväärtusena võib taotlusele lisada ka soovitajad.

8.2.4 Muud võimalused

Õpingute rahastajatena tulevad kõne alla veel mitmesugused **Eesti ühingud, seltsid ning asutused, linna- ja maavalitsused**, kes reeglina ei eralda stipendiume, kuid võivad välismaale õppima minejat ühekordselt toetada.

Stipendiumidest on siinkohal ära toodud vaid väike osa, seega ei ole loetelu sugugi lõplik. Erinevaid stipendiumide ja grantide taotlemise kohti on veel palju ning nende leidmisel saavad Sind abistada ülikoolide välissuheteosakonnad, välisriikide kultuurikeskused ja saatkonnad, samuti saad infot ja nõu spetsiaalsetest infokeskustest. Kindlasti tutvu ka Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskuse poolt välja antud trükisega **Stipendiumitaotleja meelespea**.

Samuti on ülikoolide juures listid, kus levitatakse stipendiumialast infot. Listiga liitumiseks tuleks Sul kontakteeruda ülikooli välissuhete osakonnaga. Täiendavalt tasub küsida toetust eraettevõtetelt, saatkondadelt ja erinevatelt organisatsioonidelt, kuid nagu eespool selgitatud, tasub eelnevalt välja uurida, millised on ühe või teise rahastaja prioriteedid ning mille poolest võiksid just sina oma sooviga eriliselt silma paista.

Vabatahtliku töö tarbeks rahastuse leidmine on samuti väljakutse omaette. Et vabatahtlik tegevus ei ole Eestis veel eriti levinud, ei osata seda laadi kogemust ka võimalike rahastajate poolt piisavalt väärtustada.

Lihtsaim lahendus on liituda mõne programmiga, mille eesmärgiks ongi vabatahtliku teenistuse projektide rahastamine ja toetamine — nt Euroopa Liidu haridusprogramm Euroopa Noored, mille alaprogrammi 2 raames on võimalik taotleda rahastust nii vabatahtlike saatmiseks kui vastuvõtmiseks. Mõlemal juhul on aga huvitatud noor kohustatud leidma endale saatva ja vastuvõtva organisatsiooni näol sobivad koostööpartnerid. Samuti on väga oluline, et koguksid eelnevalt võimalikult palju infot valitud organisatsiooni kohta (*vt täpsemalt alalõigust Töötamine lk 44*).

8.3 Töötamine

Tihti peale kaaluvad välismaale õppima asujad õpingute rahastamise ühe võimalusena töötamist. Kuigi see on võimalus, ei ole see alati lihtsaim lahendus, sest:

- tööpuudus on probleem igas Euroopa riigis ja **paljudes riikides on tööturul raskeimas olukorras just noored**. Niisiis ei tasu arvata, nagu oleks välismaal töö leidmine lihtsam kui kodus;
- sobiva **töökoha leidmisele võib kuluda väga palju aega** — aasta või enamgi. Seega alusta töö otsimist nii vara kui võimalik! Kindlasti parandab välismaal töötamine aga Sinu karjääriväljavaateid: see näitab, et Sul jätkub suhtlemisjulgest, oled kohanemisvõimeline ja iseseisev ning oskad hakkama saada uute olukordadega. Need isikuomadused muutuvad tänapäeva tööturul järjest olulisemaks.

Eriti edukad on tööintervjuul need, kes on välismaal midagi korda saatnud. Inglise keel peab olema väga hea ja kus ta muidu heaks saab, kui ei ole seal olnud. *Väikefirma juht*

Kindlasti pööra tähelepanu oma **dokumentide vormistamisele**. Kui tööandja ei ole kehtestanud oma CV ankeeti, siis võid ära täita Europassi CV. Lisaks oma varasema töö ja õpikogemuse kirjeldamisele tuleb Sul ka konkreetselt sõnastada oma oskused ja kompetentsid. Europassi CV d saad täita kõikides Euroopa Liidu ametlike keeltes, seega kui soovid näiteks minna tööle Soome ja soome keele oskus on piisavalt hea, siis võid oma CV täita soomekeelsena.

Välismaal võid kindlasti leida tööd, mille eest makstakse hoopis rohkem kui Eestis. Suurema palgatasemega riikides on aga ka kaupade ja teenuste hinnad kõrgemad. Niisiis ei pruugi suurem palganumber veel tähendada, et sul oluliselt rohkem raha kätte jääb, pealegi kehtib paljudes riikides astmeline tulumaks. Madalam maksukoormus võib aga tähendada näiteks avalike teenuste kehvemat kvaliteeti. Mitmed teenused, mis Eestis on tasuta, võivad välisriigis olla tasulised.

Saksamaal on tudengitel töö leidmine suhteliselt kerge, sest tööandjale on nad tunduvalt soodsamad kui mittetudengid. Samuti pakub ülikool ise tudengitele palju võimalusi väikese koormusega töötamiseks. Eeldus töö leidmiseks on siiski kohaliku keele valdamine vähemalt suhtlustasemel, *Liisel, Saksamaal*

Samas on oluline **keeleoskus** — ebapiisava keeleoskuse korral ei tasuks oodata, et esimene tööots kujutab endast midagi väga tulusat ning põnevat. Kuid samas võid arvestada sellega, et võõras keelekeskkonnas töötades saad kindlasti kiiremini selgeks võõrkeele ning see võib osutada hiljem õppima asumisel oluliseks plussiks.

Välismaal töötamiseks on **enamasti tarvis tööluba**. Õppimiseks antava elamisloa või viisa saamisel on aga tihti eelduseks, et Sul jätkub piisavalt raha õpinguteks ning elamiskulude katmiseks. Seetõttu ei või Sa oma elamisloaga paljudes riikides tööluba üldse taotleda. Mõnedes maades on osalise tööajaga ja koolivaheajal töötamine siiski lubatud.

Tööloa hankimise eeltingimuseks on tavaliselt konkreetse tööandja ja tööpakkumise olemasolu.

TÖÖLOA TAOTLEB ALATI FIRMA, KES SAADAB SELLE SIIS SAATKONNA KAUDU TÖÖLEVÕETAVALE INIMESELE.

Tööloa taotleb alati firma, kes saadab selle siis saatkonna kaudu töölevõetavale inimesele.

Erandjuhtudel on tööluba võimalik taotleda ka **kohapeal**. Selle saamine sõltub väga paljus antud riigi tööturusihtuatsioonist (kas vajalikke töötajaid leitakse oma riigist või mitte). Kindlasti tuleb olla ise hakkaja ja uurida asju ning alati (ja korduvalt) järele kontrollida, mida üks või teine ametnik ütleb. Kasuks tuleb, kui Sul on keegi tuttav ka kohapeal, kes saaks Sind mõningates asjatoimetuses aidata.

Eesti liitumisel Euroopa Liiduga avanesid küll paljude riikide piirid, kuid alati ei tähenda see, et võid kaks kätt ja pass taskus välisriiki tööle minna – mõned vanemad liikmesriigid on kehtestanud Eestile kui uuele liitujale nn üleminekuperioodi, mis on samuti riigiti erinev. Seega uuri vastava riigi välisesindusest või Kodakondsus- ja Migratsiooniametist konkreetseesse riiki sisenemise korra kohta.

Ühel juunikuu nädalavahetusel helistas kursusekaaslane ja pakkus varianti esmaspäeval asjad pakkida ning minna Soome maasikaid korjama. Ta olevat leidnud vahendaja, kes viiks meid 1750 krooni eest Soome tööandjale tutvustada. Raha tuli üle kanda kohe. Mõistus viitas küll liigsele kiirustamisele ja kahtlasele pakkumisele. Ent tahtsin nii väga raha teenida – pidin sügisel niikuinii Soome õppima minema ja tahtsin selleks valmistuda. Seega kandsingi raha üle. Pakkisime kohvrid ja ootasime. Mida muidugi ei tulnud, oli Soomesõit. Selgus, et “vahendajad” pakkusid raha eest üksnes tööandja kontaktandmeid. *Nele, katsest minna Soome maasikaid korjama*

On väga oluline, et koguksid eelnevalt võimalikult palju infot. Pea meeles, et välismaale tööle minek ei pruugi, aga võib endas kätkeada mitmeid ohtusid.

Rahvusvahelise inimkaubanduse ohvriks langenud inimeste arv kasvab pidevalt.

INIMKAUBANDUSE OHVRITEKS EI OLE AINULT VÄHESE HARIDUSEGA NAIIVSED TÛTARLAPSED — INIMKAUBITSEJATE KÛÛSI VÕIVAD SATTUDA VÄGA ERINEVA TAUSTAGA INIMESED.

Laialdane tööpuudus on inimkaubanduse organiseerijate parim abimees, sest lubadustega kõrgepalgalistest töökohtadest välismaal on halvasti informeeritud inimesi lihtne ahvatleda.

Inimkaubanduse ohvriteks ei ole ainult väheste haridusega naiivsed tütarlapsed — inimkaubitsejate küüsi võivad sattuda väga erineva taustaga inimesed.

Kui oled aga tähelepanelik ja kontrollid esitatud tööpakkumisi erinevatest allikatest, võid välismaal leida hea ja tasuva töö oma õpingute rahastamiseks või ka edaspidiseks. (Vt ka Kokkuvõtteks lk 56)

8.3.1 Võimalused töö otsimiseks välismaal

Võõral maal, kus Sa praktiliselt kedagi ei tunne, võib alustamine olla raske. Mõnikord liigub info vabadest töökohtadest sarnaselt Eestile suust suhu.

On palju rahvusvahelisi **karjääriportaale**, kuhu ennast juba eelnevalt CVga registreerida saab. Palju olulist infot liigub ka **üliõpilasorganisatsioonide** ja **ülikoolide välissuhete osakondade** kaudu.

Väga hea andmebaasi tööpakkumistega leiad üleeuroopalise töövahendusvõrgustiku **EURESe portaalist**. Siit saad otsida infot nii konkreetsete riikide kui ka erialade kaupa. Otsingutes lähtu ka oma keeleoskusest — elama ja töötama pead Sa hakkama ja reeglina just selle maa keelekeskkonnas!

Kasulikku infot sisaldavad ka **kohalike tööturuametite** kodulehed. Näiteks Skandinaavia riikide puhul leidub 95% infost vabade töökohtade kohta just eespool nimetatud kodulehtedel. Tööturuametites töötavad enamasti ka EURESe nõustajad, kes välismaalt tulijaid ja välismaale tööleminejaid abistavad. Sind huvitavad aadressid, samuti värske ja konkreetse info elamis- ja töötingimuste kohta (maksusüsteem, kindlustused jms) leiad samuti EURESe portaalist.

Tihti on nii võimalik leida tööd **üliõpilaskülas** või mõnes alljärgnevas kohas.

Põllumajanduses — näiteks Inglismaal, Soomes ja Taanis on kõige lihtsam hooajalist tööd leida marjakorjajana, keda vajatakse igal aastal üle tuhande. Kõik vabad kohad reklaamitakse välja kevadeti üle-euroopalise tööalase andmebaasi EURES kaudu.

Kasutatakse ka võimalust minna tööle **lapsehoidjana**. Lapsehoidja tööd vahendavate

agentuuride reklaame leiad ajakirjandusest, internetist, spetsiaalsetest väljaannetest ja isegi telefoniraamatust.

Lapsehoidja kohta vastu võttes püüa kõik, milles tööandjaga omavahel kokku lepite, kirjalikult fikseerida.

LAPSEHOIDJA KOHTA VASTU VÕTTES PÜÜA KÕIK, MILLES TÖÖANDJAGA OMAVAHEL KOKKU LEPITE, KIRJALIKULT FIKSEERIDA.

Leping ei pea olema väga keeruline, piisab, kui kirja on pandud olulisemad punktid: vabad päevad, puhkused, reisimine kodust sihtriiki ja tagasi, taskuraha, tööaeg jms.

Suurte rahvusvaheliste ettevõtete Eesti esindustelt välisfiliaalide kontaktide küsimine on samuti väga hea idee. Neilt võid saada vajalikku teavet vabade töökohtade ja praktikavõimaluste kohta. Sellisel viisil leitud töö osutub kindlasti ka turvalisemaks kui lihtsalt huupi kandideerimine.

Uurida tasub **ajalehtede töökuulutuste** rubriike. Tee endale selgeks, millised on riigi suurimad väljaanded ning loe neid näiteks raamatukogudes.

Mõnedes Euroopa maades lubab seadusandlus töötajaid suhteliselt lihtsalt vallandada ning seetõttu on tööandja lahkesti nõus sõlmima tähtajatuid töölepinguid. Teistes riikides on töötaja lahti laskmine palju keerukam ja seal sõlmitakse töölepingud tihti määratud ajaks (nt üheks või kaheks aastaks), mis jätab tööandjale rohkem otsustamisvabadust. Tööleping võib olla lihtne suuline kokkulepe või keerulisem, trükitud ja mitmete osapoolte allkirju kandev dokument.

KUI VÄHEGI VÕIMALIK, SÕLMI ALATI HILJEMALT TEISE TÖÖNÄDALA LÕPUKS KIRJALIK TÖÖLEPING!

Kui vähegi võimalik, sõlmi alati hiljemalt teise töönädala lõpuks kirjalik tööleping! Olgu see kasvõi lihtne ja üldsõnaline, aga vähemalt on Sul vaidluse korral millelegi tugineda.

Lisaks kehtib mõnedes riikides põhimõte, et kui Sa ei suuda kokkulepitud aja jooksul lepingut täita, võib tööandja määrata trahvi.

Kontrolli oma lepingut väga tähelepanelikult — alati ei ole lihtne aru saada, kas töötad töölepingu või töövõtulepingu alusel.

Võõral maal võib tööandjaga tekkida mitmesuguseid vaidlusi ja siis tuleb kasuks, kui kuulud **ametiühingusse**. Infot selliste organisatsioonide kohta välismaal küsi Eesti ametiühingutest.

9. KULTUURIDEVAHELISED ERINEVUSED

Kombed varieeruvad erinevates maades ja kultuurides suurel määral, seepärast pole võimalik anda üheseid, igal maal kehtivaid käitumisjuhiseid. Pea meeles: viisakas küsimine kohalike kommete kohta on alati tunduvalt parem kui ebasünnis käitumine.

Seni kuni käitud sõbralikult ning arvestad, et oled külaline kellegi teise kodumaal, tehakse Sulle kindlasti mööndusi, sest mõistetavalt ei pruugi Sa kõiki tavasid ning kombeid kohe teada.

ET TUNNEKSID END VÕÕRAL MAAL KODUSELT, TULEB SEALSE KULTUURI ERIPÄRA ENDALE SELGEKS TEHA NING SELLEGA ARVESTADA.

Et tunneksid end võõral maal koduselt, tuleb sealse kultuuri eripära endale selgeks teha ning sellega arvestada. Erineva kultuuritaustaga inimesed kasutavad küll ühiseid põhimõisteid, kuid näevad asju erineva nurga alt ning teistsuguses perspektiivis. See sunnib neid käituma

viisil, mis võib Sulle tunduda irratsionaalsena või koguni täieliku vastandina sellele, mida Sina tavaliseks pead.

Enamik prantslastele meeldib ennast pidada nõ kohvilaua filosoofideks ning kõige ja kõigiga alati opositsioonis olla, seega tuleb alati valmis olla ägedaks sõjasõnaks. Rääkimiseks ja arutlemiseks annab hea võimaluse muidugi välja söömas käimise traditsioon, mida ikka täie tõsidusega võetakse. Tulemus on see, et argumenteerimisoskus areneb tohutult ning muidugi maitsemeel. *Kadri, Prantsusmaa*

Välismaale õppima asumisel ei tohiks kaasa võtta segavaid stereotüüpe ning eelarvamusi võõra maa kohta. Kõiksugu klantspiltide ja reklaamjutukeste põhjal tekkinud mulje on enamasti lihtsalt illusioon ning võib tõest üsna kaugel olla.

Ebamugavustunne välismaal viibimise ajal on tihedalt seotud **kultuurišokiga**. Kultuurišokk on stress, milles on ühendatud mitmed tegurid. Sul võib olla raske suhelda teistest kultuuridest inimestega, sest arusaamad õigest, normaalsest ja loomulikust on erinevad. Sa võid end tunda abituna kui Sul ei õnnestu teha kõige lihtsamaid asju, sest Sa ei tea, kuidas asjad toimivad. Sa võid olla pettunud ja tunda end alaväärsena, sest Sa ei suuda võõrkeeles suhelda. Sul võib olla küllastumus uutest muljetest ja kogemustest, Sa võid tunda end üksildasena ja eraldatuna.

Juba esimeste nädalate jooksul sai mulle selgeks, et minu senised ettekujutused ei vasta päris tegelikkusele. Väga lihtne on turvaliselt mingis Eesti väikelinnas unistada Prantsusmaast ja enda avatuse ning tolerantsuse kohta mõtteid heietada. Hoopis raskem on, kui ühel hetkel oled iseendaga silmitsi ja selgub, et ei ole sa midagi nii

tolerantne, vaid täis eelarvamusi. Enda rassistlike hoiakute olemasolu tunnistamine oli esimene võit enda üle, teine oli neist hoiakutest üle saamine. Ja see teine on kõige suurem võit. *Kärt, Euroopa Vabatahtliku teenistuse vabatahtlikuna Prantsusmaal*

See on üleminekuetapp, millest enamus inimesi saab nii või teisiti üle, kuid mille kestus ja intensiivsus võib olla väga erinev. Väga tavaline reageering kultuurišokile on muutumine vastuvõtva maa ja tema elanike suhtes vaenulikuks, välditakse kõike ja kõiki, negatiivsed eelarvamusad saavad kinnitust (või tekivad koguni uued).

Kultuurišokki ja sellest tulenevat ebamugavustunnet saad Sa ise leevendada, kui oskad end selleks piisavalt ette valmistada. Põhimõtteliselt on vaja silmas pidada järgmisi aspekte:

- **Keeleõpe** – õpi võimalikult palju sihtriigi keelt; kui plaanid ka tööle minna võiksid eraldi tähelepanu pöörata terminoloogiale, mida antud töös kasutatakse.
- **Kultuuriline ettevalmistus** – vii end kurssi üldiste ja spetsiifilisemate erinevustega Eesti ja vastuvõtva riigi kultuuride vahel.
- **Praktiline ettevalmistus** – tee endale selgeks praktilised aspektid, mis on seotud näiteks sotsiaalkindlustuse, transpordi, majutuse, elamis- ja töөлubade (kui need on vajalikud), ohutuse, kindlustuse ja muu sellisega.
- **Psühholoogiline ettevalmistus** – Sa pead olema teadlik sellest, kuidas väljendub kultuurišokk, kuidas sellega võidelda ja seda leevendada.
- **Kutsealane ettevalmistus** (kui lähed praktikale) – tee endale selgeks Eesti ja vastuvõtva riigi kutsealade erinevused. Näiteks Taani müüri laduja amet vastab Ühendkuningriigis neljale erinevale ametile.

Kui lähed välismaale õppima läbi mõne vahetusprogrammi, on selle raames taolisele ettevalmistusele (eriti kultuurilisele ettevalmistusele) palju tähelepanu pööratud. Ka omal käel minnes pead kindlasti neid aspekte oma ettevalmistuses jälgima.

Mõned üldisemad soovitusad, kuidas võõras kultuuris suuremate probleemideta hakkama saada:

Viisakus — võõras kultuurikeskkonnas tasuks sellele tavalisest veidi rohkem tähelepanu pöörata, siis on uude ühiskonda sulandumine lihtsam. Tee endale selgeks, mida konkreetses kultuuris üldse viisakaks peetakse ning missugune käitumine kohatuna võib tunduda.

Huumor — maal, kuhu sa lähed, võib olla naljast hoopis teistsugune arusaam kui Eestis. Tee endale ka selgeks, millal ja mille üle naerda sobib. Vähemalt esialgu on targem mitte teha ironilisi või muidu võõrastele arusaamatuid nalju, sest neid võidakse pahatihti võtta sõna-sõnalt. Ole valmis ka vastupidiseks — esialgu ei pruugi kohalikke lõbustavad naljad sind sugugi naerma ajada. See on täiesti normaalne, sest võõra kultuuri huumorimeelega kohanemine võtab kaua aega.

Keel — kuigi Euroopas ringi reisides saab enamasti hakkama inglise keelega, on siiski mõistlik omandada kohalikus keeles vähemalt igapäevaselt kasutatav sõnavara. Inimesed on meelitatud, kui pöördud nende poole kohalikus keeles, esialgu kasvõi paari lihtsama sõnagagi. Keele kasutamisel katsu aga iga hinna eest vältida eesti slängisõnade ja kõnekäändude tõlkimist, parimal juhul võivad need olla lihtsalt mõttetused. Tee kindlasti vahet viisaka ning familiaarse pöördumise vahel.

Pariis on metropol ja võõramaalasel seal põhimõtteliselt suuri probleeme ei teki. Keerulisemaks võib suhtlemine osutuda aga provintsis, kus tuleb ikka keelt osata ja igal moel märku anda, kuivõrd tore neil seal kõik on. Ametlik suhtlemine ja eriti kiitmine käib ülivõrdes. Alati. Vastasel juhul võidakse seda negatiivsena tõlgendada. *Kadri, Prantsusmaa*

Füüsiline kontakt — kas ja kuidas üksteisele õlale patsutada, kedagi emmata, kätt suruda vm, võib eri kultuurides vägagi suuresti erineda. Alles siis, kui oled juba sisse elanud ning endale selgeks teinud, kuidas on loomulik käituda, võid end vabamaks lasta. Euroopas on riike, kus meie jaoks harjumatu põsemusi on tavaline sõbralikkust väljendav žest. Näiteks Prantsusmaal, Belgias, Hollandis, Itaalias, Hispaanias jm on põsemusi lausa kohustuslik, varieerub vaid kordade arv!

Isiklikud küsimused — eestlased ei pea võõraste poolt isiklike küsimuste esitamist heaks tooniks ja seda põhimõtet tuleks järgida ka võõral maal. Vähemalt seni, kuni oled endale selgeks teinud vastava maa kombed.

Alkoholi tarbimine — selle suhtes tasub olla eriti ettevaatlik, teada kohalikke kombeid, seadusi ning enda piiri. Klaas või paar veini vestluse kõrvale on aktsepteeritud igal pool, kuid purjus inimese peale ei vaadata kusagil hästi.

Moslemi usku inimestega ei maksa alkoholi teemat üldse tõstatada. Minu moslemist naaber sai juba šoki, kui keegi oli külmkapis kogemata pannud õlle tema riulile. *Liisel, Saksamaa*

Poliitikast rääkimine — poliitika on välismaal olles keeruline vestlusteema. Alguses ole pigem kuulaja rollis — nii saad kergemini ülevaate konkreetse riigi poliitilistest tavadest. Kõige kindlam on ka siin säilitada elementaarne viisakus, mis ei tähenda muidugi oma veendumuste maha salgamist, kuid eeldab samas põhjendatust nende kaitsmisel.

Religioon — kuna eestlased on üsna ilmalik rahvas, siis võib teistes maades viibides kergest ja enesele teadmata teiste usku riivata sobimatute kommentaaride või käitumisega. Püüa oma uue ajutise asumaa religioosse tausta kohta huvi tunda juba enne kodunt lahkumist. Tunne huvi millised on peamised usulised rituaalid ja kombed, kuidas käitutakse pühade ajal jne.

Mina elan korteris, kus mu naabriteks on palestiinlane, hindu, hispaanlane ja soomlane. Me kõik oleme kultuuriliselt ja usuliselt väga erinevad, aga saame ilusti hakkama. Võtmeks on avatus ja tolerantsus, et mitte kohkuda kui hindu sööb jogurtit näppudega või palestiinlane ramadaanil ajal ärkab kell 4 hommikul, et enne päikesetõusu miskit süüa, ning palvetab lugematuid kordi päevas. *Liisel, Saksamaa*

Vähemused — näita üles tolerantsust kõikide vähemuste suhtes!

Fotografeerimine — välismaal olles tahad Sa kindlasti oma mälestusi jäädvustada. Pea meeles, et võõraid inimesi pildistades on viisakas neilt eelnevalt luba küsida.

Võõraste riiki minemisel tuleb kindlasti kasuks, kui Sul õnnestub enne minekut uurida mõne sihtriigis viibinud inimese käest sealse kultuuri eripära. Kui see ei ole võimalik, katsu end kurssi viia raamatutest kultuuriliste erinevustega tutvudes.

Peamiseks raskuseks on mõistest „AEG“ arusaamine. Kui mulle öeldakse, et kell viis hakkab väga tähtis koosolek ja sa pead täpselt kohal olema... Ma jooksen 45 minutiga koju, käin dušši all, söö, vahetan riided ja jõuan hingetuna kohale punkt kell viis. Kõik kohalikud, kaasa arvatud mulle täpsuse meenutaja, saavad aga rahulikult tund aega hiljem.... Kõik algab kreeka aja järgi, ehk siis 15 minutit hiljem. Samas – kui vaja, tuuakse kotletisaiad kohale ja arutatakse ametlikke asju kella üheni öösel. *Eegi, noorsootöö praktikal Kreekas*

Arenenud riikides ei ole terviseriskid suuremad kui Eestis ning turistidele mõeldud piirkondades on oht haigestuda nakkushaigustesse suhteliselt väike. Õppima või praktikale siirdudes võid aga sattuda ka väikestesse küladesse või vähemarenenud paikadesse, kus ebakvaliteetsest toidust või -joogist tingitud tervisehädade ilmumise risk on suurem.

Välismaal viibides kehtivad samasugused tervishoiureeglid nagu koduski, kuid rahulikuma ning mugavama reisi huvides peaksid välismaal neile ehk tavalisest rohkem tähelepanu pöörama. Nakatumisest hoidumiseks käitu järgnevalt.

- Tarbi eeltöödeldud toiduaineid. Paljud toored toiduained (eriti linnuliha ja toorpiim) võivad olla haigusetekiitajatega saastatud. Seepärast kuumuta toitu põhjalikult vähemalt 70 kraadini.
- Seal, kus vee kvaliteet on küsitav, kasuta isegi kohvi ja tee valmistamiseks vaid keedetud vett (valdav osa Lääne-Euroopast on siiski kvaliteetse veega varustatud). Samuti pööra sellistes kohtades viibides tähelepanu restoranides ning baarides ostetud jookidele — kus vesi on ebakvaliteetne, seal on seda tõenäoliselt ka jää. Kindlam on jooke osta kinnistes pudelites.
- Marjad ja puuviljad võivad olla säilitusainetega pritsitud, seepärast pese need enne suhu pistmist voolava vee all puhtaks.

VÄLISMAALE – MILLISED ON VÕIMALUSED?

□ Keeleõpe või suvekursus

Sellist varianti võiks soovitada siis, kui Sa ei ole endas päris kindel, kas saad välismaal õppimise ja eelkõige üksi, ilma sõpradeta elamisega hakkama. Kuna suvekursused kestavad tavaliselt paarist nädalast ühe kuuni, siis on see just paras aeg enese tundma õppimiseks.

□ Vahetustudeng/külalisüliõpilane

Siin tuleks kindlasti välja selgitada, millised on erinevused ning plussid ja miinused ühe või teise variandi puhul.

□ Vahetus- ja stipendiumiprogrammid

Need on võimalused rahastuse saamiseks välismaal õppimise toetuseks. Infoallikana saad kasutada peamiselt vastavaid programme pakkuvate asutuste kodulehti.

□ Omal käel

Millised on plussid ja miinused omal käel minnes? Kui vahetus- ning stipendiumiprogrammide kaudu minnes teeb suure osa asjaajamisest ära vastava programmi koordinaator või koordineeriv asutus, siis omal käel minemine nõuab märkimisväärselt suuremat tööd noorelt endalt. Eraldi tähelepanu tuleks pöörata rahastamisele ning kõikidele korraldusliku poolega seonduvatele asjaoludele.

Väga väärtuslikku abi saad siin juba välismaal käinud inimestelt, seepärast küsi nii oma koolist kui tutvusringkonnast välismaal õppinute kohta. Samuti korraldatakse sageli erinevaid välisriigis õppimist tutvustavaid infopäevi, kuhu mõnikord kaasatakse ka juba välismaal käinud inimesi oma mõtteid ja kogemusi jagama.

□ Praktikale

Enamasti minnakse välismaale praktikale just läbi mõne vahendusprogrammi või firma. Omal käel minnes on mitmeid ohtusid, alates praktika hilisemast mitte tunnustamisest kodukooli poolt kuni Siinkohal tuleks aga pöörata tähelepanu sellele, et nt Leonardo da Vinci programmi kaudu ei saa üksikisikud praktikale minna – selleks peab kool esitama projekti. AIESEC ja IAESTE aga seevastu saavad välisriiki ka üksikisikuid.

□ Vabatahtlikuna

See on variant, millest just viimasel ajal on saanud arvestatav alternatiiv formaalharidusele. Tegemist on omamoodi kombinatsiooniga õppimisest ja töötamisest. Sageli kaasneb vabatahtliku tööga täiendav koolitus ja väljaõpe, et omandatavad kogemused oleksid võimalikult mitmekesised ja täisväärtuslikud. Infootsingut võiks alustada Euroopa Noorte Eesti büroost (noored.ee).

MIDA UURIDA ENNE ÄRASÕITU?

□ Haridussüsteemi eripära ning hilisema tunnustamise kord ja põhimõte

Kindlasti tuleb välisriiki õppima minemisel eelnevalt täpselt selgeks teha, mida konkreetses riigis mõeldakse kõrghariduse, keskhariduse või kutsehariduse all ning kas seal omandatud haridus on hilisemalt aktsepteeritav ka Eesti vastava taseme koolide poolt.

Infoallikatena kasuta Euroopa Komisjoni poolt loodud portaale nagu PLOTEUS (europa.eu.int/ploteus) ja Eurydice (eurydice.org).

□ Lõpudokumendid, sh diplomid

Pöörata tähelepanu, milline lõpudokument konkreetsest koolist väljastatakse ning kas seda aktsepteeritakse ka teiste kõrgkoolide ning hilisemalt ka tööandjate poolt.

Infoallikana kasuta konkreetse kooli vastavat osakonda ning Eesti Akadeemilise Tunnustamise Infokeskust ENIC/NARIC (www.socrates.ee/et/enicnaric.html).

□ Kooli tase, eriala õpetamise tase; akrediteerimine

Lisaks kooli poolt pakutavatele reklaambrošüüridele tasub kooli taset uurida ka nt kohalike õpilaste käest, oma kooli õppejõududelt jm. Samuti uurida seda, kas kooli õppekava on akrediteeritud selleks pädevate organite poolt.

Infoallikatena võid kasutada lisaks oma kooli õppejõududele ka kohalikku Akadeemilise Tunnustamise Infokeskuste koostöövõrgustikku NARIC (*National Academic Recognition Information Centre*) (vt www.socrates.ee/et/enicnaric.html).

□ Erinevad maksud

Erinevate õpingutega seotud maksude kohta tuleb uurida juba konkreetsest koolist – kas sisseastumiseksamite või lõpueksamite eest võetakse tasu, kas raamatukogu, laborite jms kasutamine on tasuline, samuti kas välisriigis olles tuleb hakata mõne tudengiühenduse liikmeks ning kui palju see maksab. Välisriiki reisides tuleb enne ka vastava riigi saatkonnast või esindusest täpselt järele uurida, millised asjatoiminguid kohapeal suuremat summat raha nõuavad (elamisloa saamine, isikukoodi väljastamine jne).

Oluliste infoallikatena tuleb siin silmas pidada nii konkreetse kooli vastavat osakonda, vastava riigi saatkonda (vt neti.ee > riik ja ühiskond > esindused > välisriikide saatkonnad Eestis).

KUIDAS HANKIDA ÕPINGUTEKS FINANTSE?

□ Hakka varakult valmistuma.

Suuri stipendiume ja kõrgetasemelisi konkursse võidetakse väga harva ilma eelneva mahuka tööta. Häid hindeid on vaja saada kõigis klassides, mitte ainult riigeksamil. Olulist rolli mängib ühiskondlik aktiivsus ja klassiväline tegevus kogu keskkooli jooksul jne.

□ Harjutamine teeb meistriks.

Osale koolisisestel, linna ja maakonna kõnevõistlustel, esseekonkurssidel või muudel üritustel. Nii saad hindamatuid kogemusi hilisemateks palju suuremateks ettevõtmisteks.

□ Valmistu olema valmis.

Hoia tagavaraks soovituskirju, näiteks õpetajatelt või organisatsioonist, kus oled töötanud vabatahtlikuna; elulookirjeldusi, ametlikke hinnetelevi, varasemaid sisseastumisesseid, loetelu oma akadeemilistest saavutustest ja ühiskondlikust tegevusest ja muid taolisi dokumente. Sellest on väga palju abi, kui avastad mõne sobiva programmi, mille tähtaeg on lähedal ja Sul ei ole enam palju aega kõigi dokumentide kogumiseks ja nõuetekohaseks vormistamiseks. Jäta endale alati koopia kõigist taotlustest ja dokumentidest, mida oled esitanud ning kirjavahetusest, mida pidanud. Kogu need paberid kokku ja süstematiseeri mõnda kausta.

□ Õpi tundma rahastajate ja stipendiumiprogrammide "hingeelu".

Kõige lihtsam ja kiirem viis selleks on lugeda fondide aastaraamatuid, vaadata läbi, keda ja mille eest on varem toetatud. Loominguliste konkursside puhul on palju kasu eelmiste võitjate töödega tutvumisest. Ülikoolide juures või mujal tegutsevate nimeliste fondide või programmide puhul aitab palju, kui tead, kes on nende asutajad olnud, millega too eraisik või firma tegeleb, mis väärtusi ta endas kannab ja esindab.

□ Hakka nõustamiskeskuste kliendiks.

Telli nende infolehti, registreeru mailing-listidesse, osale regulaarselt nende üritustel. Valdavalt on see tasuta, mõnel pool võib olla ka sümboolne aastamaks.

□ Üks võit viib teiseni.

Millest tuleb, et mõni võidab auhinna pea igal konkursil, samas kui teised räägivad, et sinna pole mõtet kandideerida või et mina nagunii kunagi midagi ei saa? Valdava enamiku konkursside puhul vaadatakse ka eelnevaid saavutusi, omandatud auhindu ja aktiivsust. Kümnes klassis saadud auhinnaline koht, näiteks mõnelt kohalikult esseekonkursilt, võib olla just see kaaluheel, mille tõttu otsustatakse Sinu kasuks mõnes välismaa ülikooli stipendiumi-komisjonis.

❑ **Esita alati ainult iseenda mõtteid, ideid ja loomingut.**

Kasutatud kirjandusele ja teiste loomingule tuleb alati korrektselt viidata. Plagiaadikahtluse korral ei kao mitte ainult stipendiumilootused, vaid tõenäoliselt ka lootus positiivsele vastusele kooli sissesaamise kohta.

❑ **Usalda spetsialiste.**

Sõbrad, tuttavad ja sugulased võivad lisada värvikaid nüansse, kuid nende isiklikud kogemused ei ole ametlik info. Ka ajakirjanduses ilmunud värvikad persoonilood on sageli täis faktivigu või kajastavad teematikat teatud nurga alt, lähtuvalt loo kangelase eelistusest või soovist, milline ta välja paista tahab.

❑ **Loe alati iga konkursi instruksioonid lõpuni läbi.**

Ja toimi ainult vastavalt juhistele. Arvamiset, et „asi on loogiliselt niimoodi“, ei ole tavaliselt suurt kasu. Kõik fondid ja stipendiumiprogrammid võivad tuua selle kohta sadu näiteid.

❑ **Stipendiumi saada on lihtsam, kui arvata oskad!**

Õige planeerimine, põhitõdede tundmine ja veidi kannatlikkust annavad juba suure edumaa. Paljudel konkurssidel on sarnased nõudmised ning Sul on võimalik ära kasutada oma eelmisi töid ja saavutusi.

KUI TAHAD VÕÖRAL MAAL TÖÖLE MINNA

- Kontrolli kindlasti töopakumist ja konkreetset firmat kasutades selleks erinevaid allikaid. Ka sõbralt või sugulaselt tulnud töopakumist tuleks põhjalikult kaaluda!
- Helista sihtkohariigi saatkonda Eestis ja küsi, milliseid nõudeid esitatakse selles riigis välismaalastele, kes soovivad seal töötada.
- Proovi sõlmida võimalikult üksikasjalik tööleping ning vii ennast kurssi tööloa saamise ja välismaal viibimise tingimustega. Kontrolli kõiki pisiasju!
- Jäta koju passi koopia (soovitavalt notariaalselt kinnitatud) ja hiljuti tehtud foto endast. **Võta üks passi koopia ka endaga kaasa.**
- Tee endale **täiskindlustus**, sealhulgas õnnetusjuhtumi- ja haiguskindlustus.
- Hangi vajalikud hädaabi numbrid. Kindlasti pane kirja **Eesti saatkonna telefoni-number** ja aadress selles riigis, kuhu tööle soovid minna.
- Loo kodustega sidepidamiseks kindel moodus ning leppige kokku hädaparool. Jäta ka kodustele oma täpne aadress välismaal ning kogu info tulevase tööandja kohta;
- Võta kaasa piisavalt raha, et saaksid vajaduse korral koju tagasi sõita.
- Ära mitte mingil tingimusel anna käest oma passi**, va ametivõimudele, kui nad seda sinult nõuavad. Sa saad ise korraldada kõik tööloa saamiseks vajalikud toimingud. Isegi illegaalseks töötamiseks ei ole tööandjal sinu passi tarvis!
- Juhul kui Su dokumendid on varastatud, teata sellest kohe politseile või Eesti saatkonnale.
- Ära võta vastu kahtlasi kingitusi ega jää kellelegi võlgu.
- Kui välismaal selgub, et tegelikkus ei vasta töölepinguga kindlaks määratud tingimustele, võta ühendust töökoha vahendanud firma või isikuga. Nõua kohest olukorra parandamist. Kui olukord ei muutu, on Sul õigus leping lõpetada.
- Informeeri oma perekonda kohe igast muudatusest oma elus välismaal.

MIDA TEHA ENNE ÄRASÕITU?

- Katsu õppida sihtriigi keelt nii palju kui võimalik.
- Veendu, et Sinu passi kehtivusaeg ei saa läbi Sinu välismaal viibimise ajal.
- Hangi endale kõik viisa taotlemiseks vajalikud dokumendid ning esita taotlus viisa saamiseks (kui seda nõutakse).
- Muretse endale ka kõik teised riiki sisenemiseks vajalikud dokumendid (vaktsineerimise tõend jms).
- Hangi ISIC kaart või EURO<26 kaart.
- Aja korda kõik finantsabi taotlemise paberid.
- Kui Sa ei soovi välismaal olemise ajal saada Eestis õppelaenu, kirjuta pangale vastav avaldus.
- Kontrolli üle oma säästud, hoidu liigsetest kulutustest.
- Tee kindlaks, et Sul on olemas kõik vajalikud panga-, telefoni- jm kaardid, mida Sa plaanid kasutada reisil olles.
- Mõttele läbi, kas Sa vajad täiendavaid kindlustusi (tööõnnetuskindlustus, reisi tühistamise kindlustus jne).
- Kui soovid välismaal viibimise ajal kasvõi ajutiselt töötada, tee selleks niipalju ettevalmistusi kui võimalik.
- Muretse sõidupiletid. Kui lähed mõne programmi raames, kontrolli kindlasti, kas seda on Sinu eest tehtud!
- Käi ära arsti juures ning lase kontrollida oma hambaid, silmi jne; vajaduse korral hangi medikamendid, varuprillid, läätсед jms.
- Kogu kokku kõik vajalikud telefoninumbrid, nimed, e-posti aadressid, mida Sul võib reisi ajal vaja minna.
- Aruta oma vanematega läbi hädaolukorras käitumise reeglid ning leppige kokku kontakteerumise moodus.
- Uuri, kas Sul on võimalik saada kogu oma e-post uuele aadressile (juhul, kui Sinu meiliserverile ei ole võimalik väljastpoolt ligi pääseda).
- Võta osa kõigist programmiga seotud üritustest ning infopäevadest.

KUI TEKIB KODUIGATSUS

☐ Tee endale selgeks, et need tunded on normaalsed ja see juhtub kõikidega, kes uude kultuuri sulanduda püüavad.

☐ Püüa leida alati loogilisi põhjendusi asjade taga, mis paistavad imelikud, veidrad jne.

☐ Õpi rohkem tundma kohalikku kultuuri.

☐ Tee nimekiri kõikidest positiivsetest asjadest, mida suudad leida oma situatsioonis, hinda nende väärtust.

☐ Ole aktiivne – jaluta väljas või mine trenni; võid võtta ka ette pikema reisi ümbruskonnas.

☐ Väldi nõ kaaskannatajaid, kes tahavad vaid selleks Sinuga kokku saada, et kohalikku maad ja kultuuri kiruda.

☐ Mõtle, kuidas kohalikud inimesed kohaneksid Eesti kultuuriga.

☐ Säilita positiivne ellusuhtumine ja huumorimeel.

Nõmedusi on siin ikkagi – paar kuud tagasi tehti mu sõber nugaodega ähvardades tühjaks ja eelmisel nädalal juhtus sama asi teise 2 sõbraga, seekord ähvardati püssiga. Aga kui öösiti tänavatel mitte tolgendada, siis saab seda vältida. Minu jaoks oli sellega alguses raske leppida. Eestis on ju teistmoodi. Aga harjub ära. *Madis, Euroopa Vabatahtlik teenistus*

JÄTA MEELDE

- ❑ **Paki tähtsad dokumendid**, medikamendid jm esmavajalik pane oma kaasakantavasse kotti. Ära kunagi kannu neid suures kohvris!
- ❑ **Pangakaartidest** võta kaasa ainult reisil vajaminevad kaardid. Tee kaartide numbritest nimekiri ja hoiu seda eraldi. Kindluse mõttes on kõige parem omada kahte erineva arvega pangakaarti, mida hoiu alati eraldi. Kindlasti võta kaasa internetipanga koodid: see aitab Sul oma rahaasjadest selgemat ülevaadet saada. Olenevalt riigist, võib osutada hädavalikuks ka krediitkaardi omamine — uuri seda enne sõitu.
- ❑ Kirjuta üles kõik vajalikud **telefoninumbrid**, kontaktisikud ning kindlustuste numbrid ja hoiu neid kindlas kohas.
- ❑ Märgista kõik oma **pagas** nii seest kui väljast oma nime ja aadressiga. Katsu reisida võimalikult väheste pakkidega — nii on palju kergem ning turvalisem.
- ❑ Kui Sa kannad **prille**, võta kaasa tagavarapaar ning retsept.
- ❑ Kui kasutad **antibeebipille**, siis palu oma arstil kirjutada retsept kogu välismaal viibimise perioodiks. Retsepti hankimine uues kohas võib olla keerukas. Sama kehtib ka muude ravimite kohta, mida regulaarselt tarbid. Eriti tähelepanekud peaksid olema diabeetikud.
- ❑ Tee kõikidest **piletitest** koopiad ning kirjuta üles reisebüroo või transpordifirma nimi, kellelt need said. Hoiu nimekirja koos piletikoopiatega originaalidest eraldi!
- ❑ Sea sisse **regulaarne infovahetuskeem** kodustega (telefonikõned, e-post vms).
- ❑ Ole teadlik kõigist kohalikest tervisehädadest, mis võivad puudutada ka sind.
- ❑ Vii end kurssi **kohalike seadustega** — seadused ei ole kõikjal ühesugused, seepärast pole mõistlik eeldada, et see, mis on lubatud Eestis, on seda ka mujal.
- ❑ Ära tarbi liigses koguses alkoholi ega kasuta narkootikume.
- ❑ Hädaabi number üle Euroopa on **112**.
- ❑ Tasuta nõuandeid oma õiguste kohta ja abi saad EUROPE DIRECTi keskusest üle Euroopa telefonil **008 006 789 1011**.
- ❑ Hätta sattudes võid alati helistada Eesti Vabariigi Välisministeeriumi valvesekretärile **+372 6377 000**.

INFOVÖRGUSTIKUD, VAHETUS- JA TOETUSPROGRAMMID

Briti Nõukogu: www.britishcouncil.ee

Eesti ENIC/NARIC Keskus: www.socrates.ee/et/enicnaric.html

Eures Eesti: www.eures.ee

Eurodesk: www.eurodesk.ee

Euroguidance Eesti keskus (Karjäärinõustamise Teabekeskus): www.innove.ee/teabekeskus

Euroopa haridusinfo võrgustik Eurydice: www.eurydice.org

Europassi Eesti keskus: www.europassikeskus.ee

Hariduskoostööprogramm SOCRATES: www.socrates.ee

Leonardo Eesti keskus: www.innove.ee/leonardo

Prantsuse Kultuurikeskus: www.france.ee

Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskus Tallinna Tehnikaülikoolis: www.eac.ttu.ee

Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskus Tartu Ülikoolis: www.ut.ee/valismaa/eac

Saksa Kultuuriinstituut (Goethe Instituut Tallinnas): www.goethe.de/ne/tal

Soome Kultuuriinstituut: www.finst.ee

SOCRATES Comenius: www.socrates.ee/et/programmid/comenius.html

SOCRATES Erasmus: www.socrates.ee/et/programmid/erasmus.html

Taani Kultuuriinstituut Tallinnas: www.dankultur.ee

Tallinna Noorte Infokeskus: www.taninfo.ee

KESKKOOLIST VÄLISMAALE

Briti Nõukogu: www.britishcouncil.ee

EF Eesti: www.ef.com

EstYES: www.estyes.ee

Evenor: www.evenor.ee

Evmar: www.aupair.ee

Haridus- ja Teadusministeerium: www.hm.ee

International Baccalaureate: www.ibo.org

JA Arengufond: www.ja.ee

Tokkroos: www.tokkroos.ee

YFU: www.yfu.ee

KÕRGKOOLIDE KARJÄÄRIKESKUSED JA VÄLISSUHETE OSAKONNAD

Estonian Business School: career.ebs.ee; www.ebs.ee/?id=44

Tallinna Ülikool: www.tlu.ee/career; www.tlu.ee/iro

Tallinna Tehnikaülikool: www.ttu.ee/karjaar; www.iro.ttu.ee

Tartu Ülikool: www.ut.ee/career; www.ut.ee/valismaa

Eesti Maaülikool: www.emu.ee/4765; www.emu.ee/317

PORTAALID

Eurydice: www.eurydice.org

PLOTEUS: www.europa.eu.int/ploteus.net

Rajaleidja: www.rajaleidja.ee

Euroopa Noorteportaal: europa.eu.int/eyp

PRAKTIKALE

AIESEC: www.aiesec.ee

BEST: www.best.ee

IAESTE: www.iaeste.ee

Euroopa Komisjoni praktika osakond: europa.eu.int/comm/stages

SOCRATES Comenius: www.socrates.ee/et/programmid/comenius.html

Läänemeremaade Nõukogu sekretariaat: www.cbss.st/structure/secretariat/internships

Evmar: www.evmar.ee

SEOTUD ASUTUSED

Eesti Ametiühingute Keskliit: www.eakl.ee

Eesti Haigekassa: www.haigekassa.ee

Eesti Noorsootöö Keskus: www.entk.ee

Eesti Tervisekasvatuse Keskus: www.tervis.ee

Sihtasutus Innove: www.innove.ee

Haridus- ja Teadusministeerium: www.hm.ee

Hariduskoostööprogramm SOCRATES: www.socrates.ee

Inimõiguste Teabekeskus: www.lichr.ee

ISIC-kaart: www.isic.ee

Junior Achievement Arengufond: www.ja.ee

Kodakondsus- ja Migratsiooniamet: www.mig.ee

Kultuuriministeerium: www.kul.ee

Maksu- ja Tolliamet: www.emta.ee

Passi taotlemine: www.pass.ee

Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon: www.toovalismaal.ee

Raviamet: www.sam.ee

Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus: www.ekk.edu.ee

Sihtasutus Archimedes: www.archimedes.ee

Sotsiaalkindlustusamet: www.ensib.ee

Sotsiaalministeerium: www.sm.ee

Tervisekaitseinspeksioon: www.tervisekaitse.ee

Tööturuamet: www.tta.ee

Välisministeerium: www.vm.ee

Välisriigi saatkonnad: www.vm.ee/est/kat_126

STIPENDIUMIPAKKUMISI:

Avatud Eesti Fond: www.oef.org.ee/programmid

Briti Nõukogu: www.britishcouncil.ee

CIMO: www.cimo.fi

DAAD: www.daad.de

Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit: www.ngo.ee

Eesti Rahvuskultuurifond: www.erkf.ee

Eesti Teadusfond: www.etf.ee

Heinz-Schwarzkopf-Stiftung Junges Europa fond: www.heinz-schwarzkopf-stiftung.de
Korp! Rotalia: www.rotalia.ee

Kristjan Jaagu stipendium: www.archimedes.ee/kristjanjaak

Kultuurkapital: www.kulka.ee

Põhja-Ameerika Ülikoolide teabekeskus Tallinna Tehnikaülikoolis: www.eac.ttu.ee

Põhja-Ameerika Ülikoolide teabekeskus Tartu Ülikoolis: www.ut.ee/valismaa/eac

SA Archimedese akadeemiliste mobiilsustoetuste keskus: www.archimedes.ee/stipp

SOCRATES Erasmus: www.socrates.ee/et/programmid/erasmus.html

Taani Rektorite Nõukogu: www.rks.dk

Visby: www.si.se

YFU Eesti: www.yfu.ee

VÄLJASPOOL KOOLI

Euroopa Noored Eesti büroo: www.noored.ee

Euroopa Noored noorsoovahetused: euroopa.noored.ee/noorsoovahetus

Euroopa Noored vabatahtlik teenistus: www.noored.ee/evs

Infoyouth - UNESCO Programm: www.volunt.net

MTÜ EstYES: www.estyes.ee

United Nations Volunteers: www.unv.org

Vabatahtlik teenistus: www.worldvolunteerweb.org

Vabatahtlik töö: app.netaid.org/OV

Vabatahtliku teenistuse assotsiatsioon: www.avso.org

Vabatahtliku töö andmebaas: www.globalvolunteers.org

Trükise pidevalt täienev elektrooniline versioon asub aadressil

www.rajaleidja.ee/euroopasse

Euroopa Vabatahtliku Teenistuse juhtumiste konkursi lood (2005).

Euroopa Noored Eesti büroo koduleht URL: <http://euroopa.noored.ee/evsjuhtumid>

Kristensen, Søren (2005). Õppida rännates. Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove. URL: <http://www.innove.ee/ee/?p=2&op=page&pID=104>

Neugebauer, Amy (2000) EVS Volunteer Orientation Video Project. [draft]

Praktikalood. Leonardoga Euroopasse ja tagasi (2006). Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove. URL: http://www.rajaleidja.ee/web/failid/raamat__veb.pdf

Reisija meespea (2005). Välisministeerium.
URL: http://www.vm.ee/est/kat_428/5328.html

Vabatahtlik töö Euroopa Liidus (2004 - 2005). Tartu Vabatahtlike Keskus.

Stipendiumitaotleja meespea (2004). Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskus.
URL: <http://www.eac.ttu.ee/doc/Stipendiumitaotleja%20meespea.pdf>

Sissejuhatus.....	3
1. Millest alustada?.....	5
1.1 Infoallikad.....	6
1.2 Võimalused välismaal õppimiseks.....	7
1.3 Rahastusvõimalused ja dokumendid.....	9
2. Koolinoorte võimalused.....	11
2.1 (Keele)praktika üldhariduskoolist.....	14
3. Õppimine kutsekoolis.....	15
3.1 Praktika kutsekoolist.....	16
4. Õppimine kõrgkoolis.....	19
4.1 Praktika kõrgkoolist.....	21
5. Õppimine väljaspool kooli.....	24
5.1 Vabatahtlik töö.....	24
5.2 Praktika vabatahtlikuna.....	26
5.3 Rahvusvahelised noorsoovahetused.....	26
6. Asjaajamine.....	27
6.1 Vajalikud dokumendid.....	27
6.1.1 Rahvusvahelised noortekaardid.....	28
6.1.2 Pass.....	28
6.1.3 Viisa ja elamisluba.....	28
6.1.4 Kindlustus ja arstiabi.....	29
7. Nõuded keeleoskusele.....	31
7.1 Keeleeksamid ja tasemetestid.....	32
8. Finantsküsimused.....	34
8.1 Kulutused.....	34
8.1.1 Õppemaks.....	34
8.1.2 Lisanduvad maksud.....	35
8.1.3 Muud kulud.....	35
8.2 Kuidas õpinguid rahastada.....	36
8.2.1 Laenud.....	38
8.2.2 Erinevad stipendiumid.....	39
8.2.3 Fondid, konkursid ja sponsorid.....	42
8.2.4 Muud võimalused.....	43
8.3 Töötamine.....	44
8.3.1 Võimalused töö otsimiseks välismaal.....	46
9. Kultuuridevahelised erinevused.....	48
Kokkuvõtteks.....	52
Kasulikud lingid.....	60
Kasutatud allikad.....	63